

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

۱۵۸ - ۱۳۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۲/۲۰

جرائم دانش طراحان شهری در ایران:

تحلیل آماری مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب، نشست‌ها و همایش‌های شهری در تهران

پوریا بوجاری: دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

سید مهدی خاتمی^۱: عضو هیات علمی طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

احسان رنجبر: عضو هیات علمی طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

با گذشت ۳۰ سال از شکل‌گیری رشته طراحی شهری در ایران، جرم دانش این رشته شامل تعداد دانشجویان و دانشآموختگان و به دنبال آن میزان تولید مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها، همایش‌ها و نشست‌های این حوزه افزایش چشم‌گیری داشته است. در پی این تحول این سؤال مطرح می‌شود که طراحان شهری ایران در حوزه رسالت اجتماعی و سازماندهی جرم تولید شده توسط آنان به فراخور زمان چه گستره موضوعی را شامل شده و با چه تغییر و تحولاتی روبرو شده است؟ تا از این طریق بتوان به سیاست‌گذاری آموزش این رشته در حوزه رسالت اجتماعی و سازماندهی جرم دانش طراحان شهری در مسیر کاهش چالش‌های شهرهای ایرانی در آینده پرداخت. در پژوهش حاضر ابتدا وضعیت دانشگاه‌های تهران، دانشجویان و اعضای هیئت علمی طراحی شهری مشخص گردیده است. سپس با مرور کتاب‌شناسخی مطالعات به شناسایی موضوعی جرم دانش طراحان شهری از بدو تأسیس این رشته تا پایان سال ۱۳۹۸ پرداخته شده است. در این راستا ۱۴۴۰ مقاله، ۱۵۷۴ پایان‌نامه دانشگاه‌های مختلف در سطح شهر تهران و ۱۵۴ کتاب که توسط طراحان شهری به رشته تحریر درآمده بودند و ۱۰۰ نشست و همایش شهری شناسایی و ارزیابی گردید. بدین ترتیب سیر تحول موضوعی دانش طراحان شهری در ایران مشخص شد. پس از بررسی نتایج معلوم گردید که با توجه به جرم موضوعات مختلف، «طراحی شهری پایدار» در دهه ۷۰ خورشیدی، «طراحی شهری اجتماعی» در دهه ۸۰ و «طراحی شهری فرهنگگرای» در دهه ۹۰ بیشتر مورد توجه طراحان شهری بوده است.

کلید واژه: دانش طراحان شهری، آموزش طراحی شهری، جرم دانش، مقالات طراحی شهری، پایان‌نامه‌های طراحی شهری، کتب طراحی شهری

Mass of Urban Designers Knowledge in Iran: Statistical Analysis of Articles, Dissertations, Books, Conferences in Tehran

Abstract

After 30 years since the formation of urban design in the universities of Iran, the mass of urban designers' knowledge includes the number of students, graduates, and the production of articles, books, dissertations, conferences, and congresses have been increased significantly. Following this change, it can be questioned what have Iranian urban designers done in these years and what issues would be covered by these masses of production? And what changes have taken place in urban design issues over time? Therefore, urban design education could be redesigned and redirected according to the social responsibility of universities, and the mass of urban designers' knowledge could be organized to reduce the challenges of Iranian cities and to improve their qualities in the future. In this study, firstly, the situation of Tehran universities, including the number of urban design students over time, the number of faculty members, and the foundation year of each urban design department at Tehran universities have been determined. Then, the knowledge of urban designers from birth to 1398 has been classified by bibliographic review. In this regard, 1440 articles, 1574 dissertations of Tehran universities and 154 books written and translated by urban designers, and 1005 urban congresses and conferences were identified and evaluated. So, the evolution of urban designers' issues in Iran were determined. Reviewing the results indicates that "sustainable urban design" in the 1370s, "social urban design" in the 1380s, and "cultural urban design" in the 1390s have been the theme of Iranian urban designers' main attention.

Keywords: Urban Designers' Knowledge, Urban Design Education, Articles, Books, Dissertations, Urban conferences and congresses

۱- مقدمه

با گذشت ۳۰ سال از تاریخ دانشگاه‌های ایرانی در رشته طراحی شهری، باید پرسیده شود که طراحان شهری ایران در این سالیان به چه پرداخته‌اند و دانش تولید شده توسط آنان به فراخور زمان چه گستره موضوعی را شامل و با چه تحولاتی روپروردشده است؟ چرا که با توجه به جغرافی مبنای بودن دانش طراحی شهری ممکن است آنچه طراحی شهری در یک زمینه باستی بدان پردازد، متفاوت با زمینه‌ای دیگر باشد.

با بررسی برخی مطالعات انجام شده در زمینه تحلیل و ارزیابی جرم دانش در رشته‌های مختلف به‌ویژه علوم انسانی و اجتماعی می‌توان آنها را به دو دسته تقسیم نمود. دسته‌ای از مطالعات به ارزیابی کمی و کیفی مقالات یک مجله علمی براساس معیارهای مشخص و یا واکاوی موضوع مشخصی در شمارکان مختلف برخی مجلات پرداخته‌اند و دسته‌ای دیگر پایان‌نامه‌های یک رشته مشخص را ارزیابی نموده‌اند. در حوزه معماری و شهرسازی بمانیان و همکاران (۱۳۸۷) به تحلیل مجله هنرهای زیبا، ستاوند و روستا (۱۳۹۲) به تحلیل مجله آرمانشهر، مظفر و همکاران (۱۳۹۲) به تحلیل موضوع نقد معماری در مجلات معماری ایران، رئیسی و دانشپور (۱۳۹۰) به تحلیل موضوع مرمت در برخی مجلات و احمدزاده (۱۳۸۴)، ایزدی (۱۳۸۹) و کاظمی شمامی و جلالی دیزجی (۱۳۹۳) به تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های معماری و شهرسازی پرداخته‌اند. اما در حوزه طراحی شهری تنها می‌توان به مطالعه رزاقی و همکاران (۱۳۹۴) که به بررسی مقالات بین‌المللی که در عنوان آنها کلیدوازه "Urban Design" قید شده باشد، اشاره کرد که در بازه زمانی محدود انجام گرفته است. بدین ترتیب در هیچ‌یک از مطالعات صورت گرفته در ایران تاکنون به ارزیابی و تحلیل جرم دانش تولید شده در این رشته - و نه محدود به یک مجله‌ای خاص - پرداخته نشده است. در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل محتوا به شناسایی موضوعی جرم دانش طراحان شهری - نه دانش طراحی شهری - از دو تأسیس این رشته تاکنون پرداخته شده است و با دسته‌بندی و اولویت‌دهی آنها، سیر تحول موضوعی طراحی شهری در ایران مشخص گردیده و نمایی کلی از سیر طی شده دانش طراحان شهری ارائه شده است تا این طریق بتوان در جهت سازماندهی دانش تولیدی طراحان شهری در مسیر کاهش نیازها و مسئله‌های شهرهای ایرانی و بهبود کیفیت آنها گامی برداشت.

جرم، ماده تشکیل‌دهنده‌ی یک چیز است و مربوط به چگالی اشیاست، اما وزن از یک وضعیت منظومه‌ای، از جاذبه و کشش ناشی می‌شود. ممکن است جزی جرم زیادی داشته باشد ولی در یک فضای خلاً حالت بی‌وزنی پیدا کند. جرم علم از قبیل تعداد دانشجویان، مقالات و پایان‌نامه‌ها در ایران زیاد است. اما وزن علم این است که زمین ایران چه قدر از این علم را به سمت خود می‌کشد؟ درواقع این جرم‌ها کجای صنعت، کشتزار، شهر، خانه، خیابان، خدمات و زندگی روزمره ما هستند؟ درست است این همه چگالی بزرگ واقعاً بیرویه است، ولی گزاف روی نداده است، بلکه حاصل افکار، اعمال، مناسبات، مدل‌ها و قالب‌های ذهنی و سیاستی و ساختارهای ماست و بهجای نفرین آن باید دید که چه می‌بایست کرد تا این همه درخت جنگل شوند و این همه جرم، منظومه‌ای تشکیل دهنده و مدیریت و بهره‌برداری شوند (فراستخواه، مقصود، ۱۳۹۶، صص ۲۲۲-۲۲۴).

تاکنون طراحان شهری در ایران هر یک براساس تشخیص و دغدغه خود در موضوعات متنوعی از شهر در قالب مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب و غیره قلم زده‌اند که منجر به بزرگ شدن جرم دانش این رشته در طول تاریخ آن در ایران شده است. جرمی که به دلیل جزیره‌ای عمل کردن متخصصین و جمعیت آموزش‌پذیر این حوزه هنوز منجر به فرم‌یابی زیست‌بوم علمی این رشته در ایران نشده است و در ادامه این روند و عدم شناخت و آگاهی نسبت به جرم دانش تولید شده در این رشته تاکنون و عدم مدیریت و برنامه‌ریزی آن در آینده ممکن است چار کم‌زنی یا بی‌وزنی شود و به دنبال آن منابع زمانی، مالی و از همه مهم‌تر انسانی به هر ز رو. لذا اولین گام در فرایند برنامه‌ریزی و هدایت جرم دانش طراحان شهری در مسیر کاهش چالش‌های شهرهای ایرانی در آینده، آگاهی از جرم دانش تولید شده توسط آنان در ایران از زمان تولد این رشته تاکنون است تا از این طریق بتوان سیاست‌گذاری‌هایی مناسب در حوزه رسالت اجتماعی آموزش انجام داد و با برنامه‌ریزی به سازماندهی این جرم تولید شده پرداخت.

اکنون با رشد واحدهای دانشگاهی دارای رشته طراحی شهری در کشور و افزایش دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته و به دنبال آن تولید اینوه مقالات و پایان‌نامه‌ها و برگزاری نشسته‌ها و همایش‌ها در این حوزه توسط دانشگاهیان در چند دهه اخیر و به عبارتی

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

۲- روش‌شناسی

۱- گردآوری مطالعات

و همچنین موسسه غیرانتفاعی هنر و معماری پارس، موسسه غیرانتفاعی مجازی نور طوبی و پیام نور تهران شرق به دلیل سابقه کم آنها در رشته طراحی شهری و تعداد بسیار کم پایان‌نامه‌های دفاع شده بررسی نشدند. لیست پایان‌نامه هریک از دانشگاه‌های نامبرده از طریق کتابخانه دیجیتال، سامانه رساله و پایان‌نامه‌های دانشگاه و همچنین PDF بارگذاری شده در سایت برخی از آنها تهیه گردید. در این راستا مشخصات ۱۵۷۴ پایان‌نامه شامل عنوان، تاریخ دفاع، داشگاه، پدیدآور، استاد راهنمای، جنسیت، نمونه موردی در Excel ذخیره شد.

برای تهیه لیست کتب طراحان شهری، نام هریک از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران در سایت کتابخانه ملی ایران و همچنین پایگاه اینترنتی خانه کتاب جستجو و در نرم‌افزار پژوهه‌یار ذخیره و مشخصات آنها شامل عنوان، تاریخ نشر، ناشر، نویسنده، مترجم و غیره در Excel ثبت گردید. از ۱۵۴ کتاب شناسایی شده ۱۰۵ مورد آن کتب تالیفی و ۴۹ مورد آن کتب ترجمه شده است.

همچنین برای تهیه لیست نشست‌ها، همايش‌های شهری و جز آن به کمال تلگرام معمارنيوز به عنوان مرجع جامع اطلاع‌رسانی رویدادهای معماري و شهرسازی در ایران مراجعه گردید و با بررسی ۵۹۰۰ پوستر موجود در کمال که از مهرماه ۱۳۹۴ تا پایان اسفند ۱۳۹۸ را شامل می‌گردید، ۱۰۰۲ همايش، نشست و غیره در حوزه شهرسازی شناسایی شد که مشخصات هریک شامل عنوان، نوع برنامه، تاریخ، سخنرانان و نهاد برگزارکننده در Excel ثبت گردید.

۲- معیارها

در گام دوم برای دسته‌بندی موضوعی مطالعات یافت شده، ابتدا مطابق با جدول ۱ موضوعات رشته طراحی شهری لیست گردید. بدین ترتیب که (۱) با بررسی عنوان تمامی مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها و نشست‌ها به تعداد ۴۱۸۸ مورد، یک تا سه کلیدواژه اصلی معرف موضوع آنها از عنوان استخراج شد؛ (۲) فراوانی هر یک از کلیدواژگان بدست آمد و کلیدواژگانی که بیش از ۱۰ مرتبه تکرار شدند، به عنوان یک سرفصل موضوعی انتخاب شدند؛ (۳) کلیدواژگان پر تکرار ذیل ابعاد موضوعی و قلمروهای طراحی شهری که توسط متخصصین این رشته از جمله گلکار (۱۳۹۱)، مودون (۱۹۹۲)، کرمونا (۲۰۰۳) و کریگر

در پژوهش حاضر، یک مطالعه کتاب‌شناسختی^۱ از جرم دانش تولید شده شامل مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب طراحان شهری، نشست‌ها و همايش‌های شهری انجام گرفت. با توجه به تمرکز پژوهش بر خروجی آموزش طراحان شهری، ادعای پژوهش حاضر مبنی بر شناسایی موارد نامبرده توسط طراحان شهری- و نه موارد انجام شده در حوزه طراحی شهری- است؛ بدین معنا که از مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتبی که توسط نویسنده‌گان سایر رشته‌ها در حوزه طراحی شهری به نوشتار درآمده، صرف‌نظر شده است. در این راستا ۱۴۴۰ مقاله، پایان‌نامه دانشگاه‌های مختلف تهران و ۱۵۴ کتاب که توسط طراحان شهری به رشته تحریر درآمده بودند و ۱۰۰۵ نشست و همايش شهری شناسایی گردید. برای شناسایی مقالات طراحان شهری، ابتدا نشریات علمی معماري و شهرسازی دارای اعتبار در سال ۱۳۹۸ که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انتشار یافته است، فهرست گردید. سپس با مراجعت به سایت نشریات نامبرده، تمام مقالات شمارگان آن مجلات تا پایان سال ۱۳۹۸ در نرم‌افزار مدیریت منابع پژوهه‌یار ذخیره و Pdf هر یک از مقالات دانلود شد. علاوه بر نشریات علمی پژوهشی نامبرده، مقالات نشریات علمی ترویجی جستارهای شهرسازی و آبادی با توجه به اعتبار و شهرت آنها نزد متخصصین این حوزه از طریق پایگاه داده نورمگز و سایت نوادیشان نیز شناسایی و بررسی گردید. سپس با بررسی رشته تحصیلی نویسنده‌گان ۴۶۹۹ مقاله از ۱۵ نشریه معماري و شهرسازی، موضوع مقاله و یا جستجوی نام آنها در گوگل در صورت عدم ذکر رشته تحصیلی، ۱۱۰۸ مقاله طراحان شهری جدا و مشخصات هریک از آنها شامل عنوان، نویسنده، تاریخ، مجله، نمونه موردی و کلیدواژگان در Excel لیست شد. در آخر نام اعضای هیئت علمی رشته طراحی شهری دانشگاه‌های تهران- جمع‌آوری شده توسط نویسنده‌گان- در پایگاه داده نورمگز جستجو شد و ۳۳۲ مقاله از سایر مجلات (۱۱۷ مجله) ذخیره و لیست مقالات تکمیل گشت. در پژوهش حاضر، کلیه پایان‌نامه‌های شش دانشگاه دولتی تهران دارای رشته طراحی شهری و همچنین دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و واحد تهران مرکزی با توجه به سابقه رشته طراحی شهری در آنها مورد بررسی قرار گرفت. دیگر دانشگاه‌های آزاد اسلامی تهران از قبیل واحد تهران شمال و تهران جنوب

پایان نامه ای با عنوان «طراحی لبه ساحلی با تأکید بر پیوند عناصر طبیعی و مصنوع در راستای تقویت نقش گردشگری (نمونه موردی: ساحل رود کارون اهواز)» شامل سه سرفصل موضوعی گردشگری، همسازی با طبیعت و اکولوژی، و لبه آب می شود. سپس موضوعات مطالعات یافت شده به تفکیک مقالات، پایان نامه ها، کتب و نشستها براساس دوره زمانی، جنسیت، دانشگاه، مجله، نمونه موردی، استاد راهنما و غیره اولویت بندی شد و در آخر با دسته بندی موضوعی کل مطالعات باهم در ایران از تولد این رشته تاکنون مشخص گردید. در جهت افزایش پایایی^۱ دسته بندی موضوعات مقاله ها، کتب، پایان نامه ها، نشستها و همایش ها اول این که تا حد امکان از عین واژگان بکار رفته در عنوان آنها استفاده شد تا تأثیر نظر شخصی نویسنده گذشتگان این مقاله کاهش یابد و دوم این که در موارد باقی مانده مشکوک با روش "کنترل توسط همکار"^۲ دسته بندی انجام گرفت.

(۲۰۰۹)^۳ ارائه شده بود، دسته بندی گردید؛^۴ سپس با مراجعه به متخصصین در چندین مرحله، اعتبارسنجی، تدقیق و پالایش شد. بدین ترتیب، موضوعات طراحی شهری در پنج بخش تاریخ شهر، چیستی طراحی شهری، ابعاد ماهوی (نظام شهر و کیفیت های شهر)، ابعاد رویه ای و مباحث میان رشته ای دسته بندی شد. لازم به ذکر است تفکیک موضوعات از هم به صورت انتزاعی و برای دسته بندی مقالات، پایان نامه ها، کتب و نشستها بوده است.

۲-۳- تحلیل آماری

در گام آخر بهمنظور تحلیل آماری ۴۱۸۸ مطالعه یافت شده، تمامی مقالات، پایان نامه ها، کتب، و نشستها براساس سرفصل های موضوعی مشخص شده در جدول ۱ دسته بندی شد. هر یک از مطالعات می تواند شامل یک تا سه سرفصل موضوعی از این جدول شود (برای مثال:

موضوعات طراحی شهری			
۱- تاریخ شهر		۲- چیستی طراحی شهری	
۳-۱- ابعاد ماهوی طراحی شهری: نظام شهر			نظام حرکت و دسترسی
فضای شهری	نظام فضای عمومی	حرکت و دسترسی	نظام کاربری و فعالیت
فضای زیرزمینی		سواره	
فضای جمعی		پیاده	
فضای میانی		دوچرخه	
فضای گشته		حمل و نقل عمومی	
میدان		کاربری مسکونی	
خیابان		کاربری غیرمسکونی	
لبه آب (رود دره، رودخانه، ساحل و...)		سکونتگاه غیررسمی	
ورودی		بازار	
محله		زیرساخت شهری	
واحد همسایگی		فضای سبز	
مرکز شهر		فعالیت	
سازمان کالبدی فضایی		نماهای شهری	
فرم کالبدی		محور شهری و کربیدور دید	
گونه-ریخت شناسی		نشانه شهری	
دگرگونی کالبدی فضایی		رنگ	
یافت شهری (یافت قدیم، تاریخی، فرسوده و جدید)		کف و مبلمان شهری	
بلوک شهری و تفکیک اراضی		خطوط آسمان و زمین	
توده و فضا		منظر شبانه	
تراکم شهری		منظر صوتی و بیوای	
بلندمرتبه سازی		سیمای شهری و تصویر دهنی	
مصالح و تکنولوژی ساخت			

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مددیت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

۲-۳- ابعاد ماهوی طراحی شهری: کیفیت‌های طراحی شهری		کیفیت معنا-زیبایی شناختی
پایداری شهری	کیفیت پایداری شهری	
تاب‌آوری شهری (موقعه با سوانح طبیعی (...))		زیبایی‌شناسی شهری
محیط زیست	کیفیت محیط زیست	خواهانی
انرژی و کارابی		حس تعلق
همسازی با طبیعت و اکولوژی		حس زمان
طراحی حساس به اقلیم		حس مکان
بوم‌گردی		رضایتمندی و ترجیحات محیطی
پاکیزگی محیطی (تقلیل آلودگی‌های هوای زمین، آب)		خاطره جمعی
کیفیت اجتماعی	کیفیت اجتماعی	غناهی حسی
عدالت شهری		انسان‌مداری
اخلاق و حقوق عمومی		
حق به شهر و حقوق شهروندی		
جنسبت		
تعامل اجتماعی		سرزنده‌گی و زیست‌پذیری
سرمایه اجتماعی		هویت شهری
جدایی/پیوند فضایی اجتماعی		شهر ایرانی اسلامی
همه‌شمولی و خصوصی‌پذیری (کودکان، زنان، سالمندان (...))		جهانی شدن
فرهنگ	کیفیت فرهنگی	عملکرد شهری
مذهب		نفوذ‌پذیری و رویت‌پذیری
سبک زندگی و زندگی روزمره		امنیت
توجه به متون ادبی (شاہنامه، حافظ، رمان (...))		ایمنی
زمینه‌گرایی		پدافند غیرعامل
هنرهای عمومی		
رویدادهایی		
رویدادهایی		
سینما و رسانه		
فناوری شهری	کیفیت فناورانه	آسایش (اقلیمی و محیطی)
شهر هوشمند		اختلاط و تنوع
		انعطاف‌پذیری
		هیجان‌نمودی
		سازگاری با قرارگاه‌های رفتاری
		روشنایی و نورپردازی
		اقتصاد شهری
		شهر خالق
		گردشگری
		رقبت‌پذیری و برندسازی
		سلامت جسم و روان
۴- ابعاد رویه‌ای طراحی شهری		کیفیت سلامت شهری
مشارکت	مشارکت پذیری	رویکردها و سیاست‌های شهری
کنسلگری و انجبوها		سیاست شهری
اسناد و قوانین شهری		اجیا و بازارزندگانسازی
طرح‌ها و اسناد شهری		حافظت و مرمت شهری
ضوابط و قوانین شهری		نویازی، بهسازی و بازسازی
آموزش و پژوهش تخصصی	چارچوب آموزشی	بازآفرینی شهری
آموزش عمومی و فرهنگ‌سازی		توانمندسازی
ابزار و روش‌های پژوهش و طراحی		رشد هوشمند
مباحث اجرایی در طراحی شهری		شهر جدید
تحقیق‌پذیری پروژه‌های شهری		توسعه درونزا
حرفة و اشتغال		گسترش، رشد و توسعه شهری
۵- مباحث میان‌رشته‌ای		مدیریت و برنامه‌ریزی شهری
		مدیریت و برنامه‌ریزی شهری
		طراحی و توسعه روستایی
		طراحی روستایی

جدول ۱- دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری

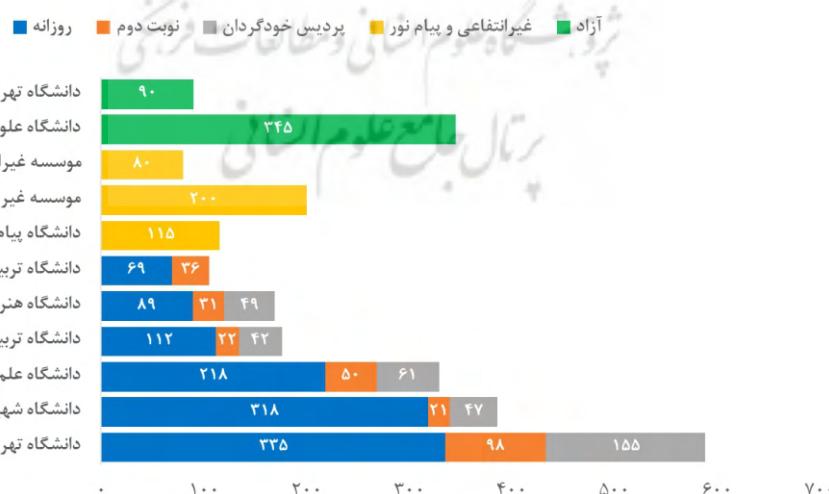
رجایی و هنر در تهران اضافه شده‌اند. علاوه بر آن ظهور مؤسسات غیرانتفاعی و پیام نور در دهه ۹۰، تعداد دانشگاه‌ها در این رشته در تهران را افزایش می‌دهد. با بررسی روند پذیرش دانشجویان این رشته در دانشگاه‌های دولتی و نیمه‌دولتی ایران مشخص شد که در پنج ساله نخست دهه ۹۰، رشد چشم‌گیری در پذیرش دانشجو در کشور وجود داشته است، به‌طوری که در بازه ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۳ ۱۳۹۵ طرفیت پذیرش حدود دو برابر افزایش می‌یابد. مهم‌ترین عامل این رشد، تولید انبووه مؤسسات غیرانتفاعی در کشور است. البته پذیرش دانشجویان پردیس خودگردان و پیام نور نیز در این رشد مؤثر بوده‌اند. در مجموع می‌توان گفت تاکنون در رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی کل کشور ۴۴۶۸ دانشجو پذیرش شده است که ۱۷۶۵ نفر روزانه، ۴۳۵ نفر نوبت دوم، ۴۷۱ نفر خودگردان، ۱۲۵ نفر پیام نور و ۱۶۷۲ نفر از آنان در دانشگاه‌های غیرانتفاعی تحصیل کرده‌اند.

همچنین با بررسی روند پذیرش دانشجویان طراحی شهری در تهران مشخص گردید که طرفیت پذیرش دانشجو از سال ۱۳۹۰، ۱/۵ برابر افزایش یافته است. درواقع با تأسیس این رشته در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی و دانشگاه هنر در سال ۱۳۸۹ و همچنین رشد ۲۵۰ درصدی دانشگاه تهران با پذیرش ۳۰ نفر دانشجوی پردیس در سال ۱۳۹۰ و پذیرش دانشجو در دانشگاه پیام نور تهران شرق از سال ۱۳۹۲ و پذیرش سالانه ۴۰ نفر در موسسه غیرانتفاعی مجازی نور طوبی از سال ۱۳۹۴ و ۲۰ نفر در موسسه غیرانتفاعی معماری و هنر پارس از سال ۱۳۹۵، طرفیت پذیرش این رشته در

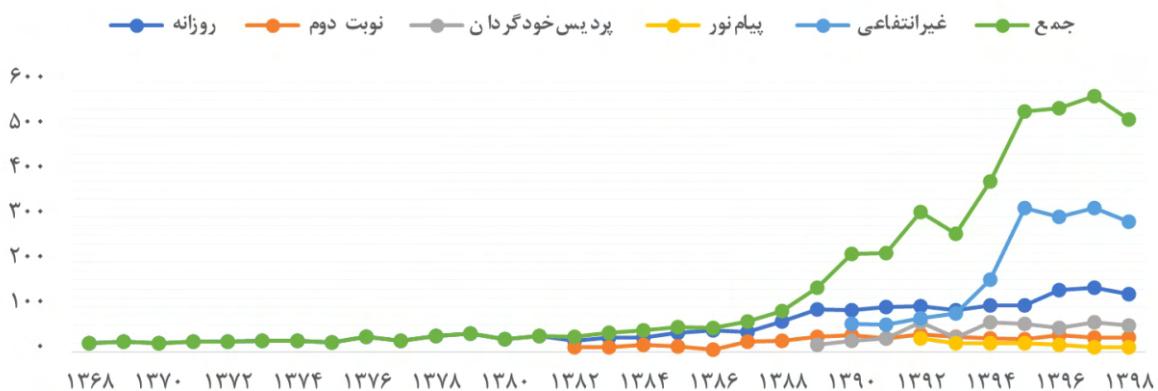
۳- دانشجویان، اعضای هیئت علمی و دانشگاه
در پژوهش حاضر ابتدا دانشگاه‌های دارای رشته طراحی شهری و همچنین سال تأسیس این رشته در آنها از طریق دفترچه راهنمای انتخاب رشته آزمون کارشناسی ارشد ناییوسته موجود در آرشیو سایت "مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی" و مراجعه حضوری به سازمان سنجش آموزش کشور مشخص گردید. همچنین برای به دست آوردن آمار دانشجویان و دانشآموختگان این رشته در دانشگاه‌های ایران و به صورت ویژه در شهر تهران، ابتدا به موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی مراجعه گردید، اما به دلیل ناقص بودن اطلاعات آماری آنها، تعداد دانشآموختگان به تفکیک روزانه، نوبت دوم، پردیس خودگردان، غیرانتفاعی و پیام نور از طریق دفترچه راهنمای انتخاب رشته سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ مشخص شد. همچنین در دانشگاه‌های آزاد واحد علوم تحقیقات و واحد تهران مرکز، تعداد دانشآموختگان براساس تعداد پایان‌نامه‌های یافته شده تخمین زده شد و از بررسی دانشگاه‌های آزاد واحد تهران شمال و جنوب با توجه به سابقه کم آنها در رشته طراحی شهری صرف‌نظر شد.

۱-۳ وضعیت دانشگاه‌ها و دانشآموختگان

براساس دفترچه‌های سازمان سنجش، رشته طراحی شهری (قطع کارشناسی ارشد) در ایران ابتدا در دانشگاه تهران در سال ۱۳۶۸ تأسیس گردیده است. سپس در دهه ۷۰، دو دانشگاه شهید بهشتی و علم و صنعت ایران و در دهه ۸۰، پنج دانشگاه تربیت مدرس، آزاد واحد علوم و تحقیقات، آزاد واحد تهران مرکزی، تربیت دبیر شهید

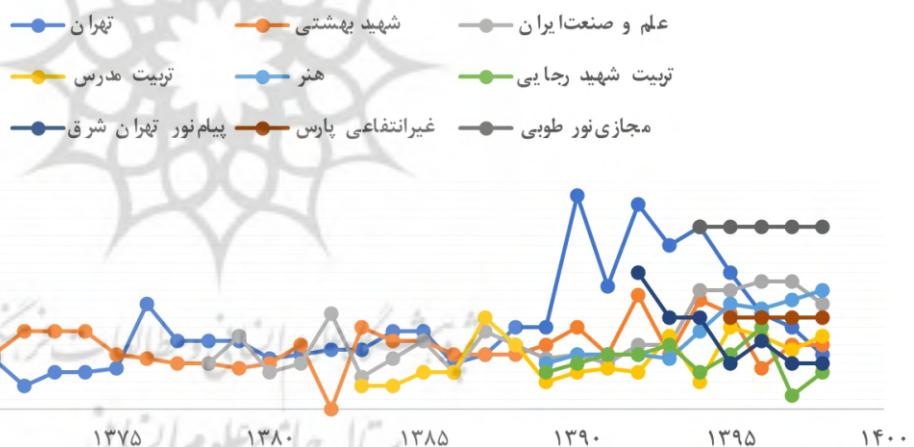
نمودار ۱ سال تأسیس رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های تهران و تعداد دانشآموختگان از بد تأسیس تاکنون

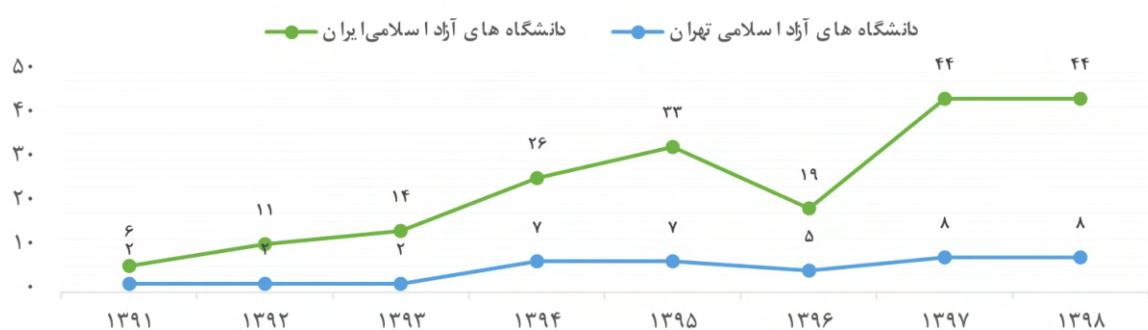
نمودار ۲ تطور زمانی تعداد دانشآموختگان طراحی شهری دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

علاوه بر آن سال تأسیس رشته طراحی شهری دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران نیز با توجه به دفترچه‌های مربوطه که تنها از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ یافت شد، مشخص گردید. بر این اساس رشد چشمگیری در دانشگاه‌های آزاد اسلامی از سال ۱۳۹۴ چه در سطح کل تاکنون ۲۱۴۸ دانشجو پذیرش شده است که برابر ۴۸ درصد دانشجویان کل کشور است.

تهران بجز دانشگاه‌های آزاد در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۵۳ نفر می‌شود که با روندی کاهشی در سال ۱۳۹۸ به ۱۲۴ نفر می‌رسد. در مجموع در رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی شهر تهران تاکنون ۲۱۴۸ دانشجو پذیرش شده است که برابر ۴۸ درصد دانشجویان کل کشور است.

نمودار ۳ تطور زمانی تعداد دانشآموختگان طراحی شهری دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی تهران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

نمودار ۴ تطور زمانی تعداد دانشگاه‌های آزاد اسلامی دارای رشته طراحی شهری در دهه ۹۰

پارس، عضو هیئت علمی متخصص در رشته طراحی شهری یافت نشد، در حالی که سالیانه این مؤسسات ۷۰ دانشجوی طراحی شهری پذیرش می‌کنند؛ به عبارت دیگر نسبت دانشجو به اعضای هیئت علمی در مجموع دانشگاه‌های دولتی تهران با پذیرش ۹۹ دانشجو در سال ۱۳۹۸ حدود ۴ به ۱ است، در حالی که این نسبت برای مؤسسات نامبرده ۷۰ به صفر است. این شرایط نیز برای دانشگاه‌های آزاد اسلامی در تهران بجز واحد علوم و تحقیقات صادق است و در دانشگاه‌های واحد تهران مرکزی، جنوب و شمال بیشتر از اساتید مدعو استفاده ممکن است.

٤ - مقالات

شکل ۱ ابر کلیدوازگان مقالات طراحان شهری

با بررسی ۱۴۴۰ مقاله یافت شده به فراخور زمان مشخص شد که در سال ۱۳۸۷ تولید مقاله نسبت به سال قبل آن ۲ برابر شده است؛ بدین صورت که از ۲۵ مقاله می‌رسد و روند تولید مقاله از سال ۱۳۸۷ به ۵۲ مقاله می‌رسد و سیر صعودی چشم‌گیری می‌گیرد؛ تا در سال ۱۳۸۹ مقاله و در سال ۱۳۹۲، ۱۱۷ مقاله به رشته تحریر در می‌آید و بعد از افت و خیزهایی، در سال ۱۳۹۷ به اوج خود می‌رسد و به تولید ۱۵۵ مقاله در این سال منجر می‌شود.

به منظور دست یافتن به اولویت‌های موضوعی به تفکیک دوره زمانی، مقالات در سه دهه ۷۰، ۸۰ و ۹۰ دسته‌بندی گردید. بدین ترتیب با توجه به فراوانی مقالات در بازه زمانی ۱۳۶۸-۷۹، کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی و محیط‌زیست مهم‌ترین موضوعاتی است که در مقالات طراحان شهری بدان پرداخته شده است. در این دوره نیز موضوعات تاریخ شهر و بعد رویه‌ای طراحی شهری نسبت به دوره‌های پیشتر موردنظر جه

به طوری که تعداد دانشگاه‌های دارای رشته طراحی شهری در کشور از ۱۴ به ۲۶ واحد و در استان تهران از ۲ به ۷ واحد در سال ۱۳۹۴ رسیده است و در ادامه این روند، تعداد دانشگاه‌ها در سال ۱۳۹۷ به ۴۴ واحد در کشور می‌رسد که طبق دفترچه ۱۳۹۸ تا ۸۸۰ دانشجو در رشته طراحی شهری ظرفیت پذیرش اعلام شده است. دلیل میل به گسترش دانشگاه‌ها، افزایش پذیرش دانشجویان و به طور کلی ارتقاء کمی ابعاد نظام آموزشی در ایران را بایستی در روند تغییر عمیق ارزش‌ها و فرایند بیشترخواهی و لعل ارتقاء که همه جا را فراگرفته جستجو کرد. تا جایی که در شهرهای کوچک نیز یک نوع رقابت برای داشتن یک واحد دانشگاهی درگرفت و مسئولان محلی نیز هم برای کسب محبوبیت و هم به جهت ارضای حس خود کمی‌بینی، برای دستیابی به این هدف فعال شدند. این خواسته و فشار هنجری مردم با خواسته سیاستمداران رده اول کشور که در پی توسعه کمی و ظاهری در همه زمینه‌ها، از جمله دانشگاه‌ها بودند، سازگار بود و بسیاری از دانشگاه‌ها را به یک مدرک گاه بزرگ تبدیل کرد. به صورتی که در دورترین نقاط کشور شعبه ایجاد کردند و در اکثر رشته‌ها دانشجو پذیرفتند. از این طریق می‌توان آموزش عالی را همچون صابونی که در یک سطل آب انداخته باشیم و با هم زدن، تولید کف کنیم، بزرگ بنماییم و افتخار کنیم (رفیع پور، ۱۳۹۵).

۳-۲- وضعیت اعضای هیئت علمی و دانشجویان

با بررسی درگاه اینترنتی دانشگاه‌های تهران مشخص شد که تعداد کل اعضای هیئت علمی رشته طراحی شهری در شش دانشگاه دولتی تهران برابر با ۳۳ نفر است که از آن میان ۳۰ میان درصد زن و ۶۹٪ مرد است. گستره مربوطه علمی آنان به ترتیب از ۱۷ نفر استادیار، ۱۰ نفر استاد تمام و ۶ نفر دانشیار تشکیل شده است که هم‌اکنون ۸ نفر آنها بازنشسته شده‌اند.

همچنین با احتساب نسبت دانشجو (روزانه، شبانه و خودگردان طبق دفترچه) به اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های دولتی تهران در سال ۱۳۹۸ مشخص شد که دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی با نسبت ۲/۶ به ۱، بهترین وضعیت را نسبت به سایر دانشگاه‌ها دارد و بعد از آن به ترتیب دانشگاه تهران (۳)، شهید بهشتی (۴/۵)، تربیت مدرس (۴)، علم و صنعت ایران (۴/۶) و دانشگاه هنر با نسبت ۵/۲ به ۱، در مراتب بعدی قرار دارند. علاوه بر آن با برسی وبسایت مؤسسات پیام نور تهران شرق، مجازی نور طوبی و معماری و هنر

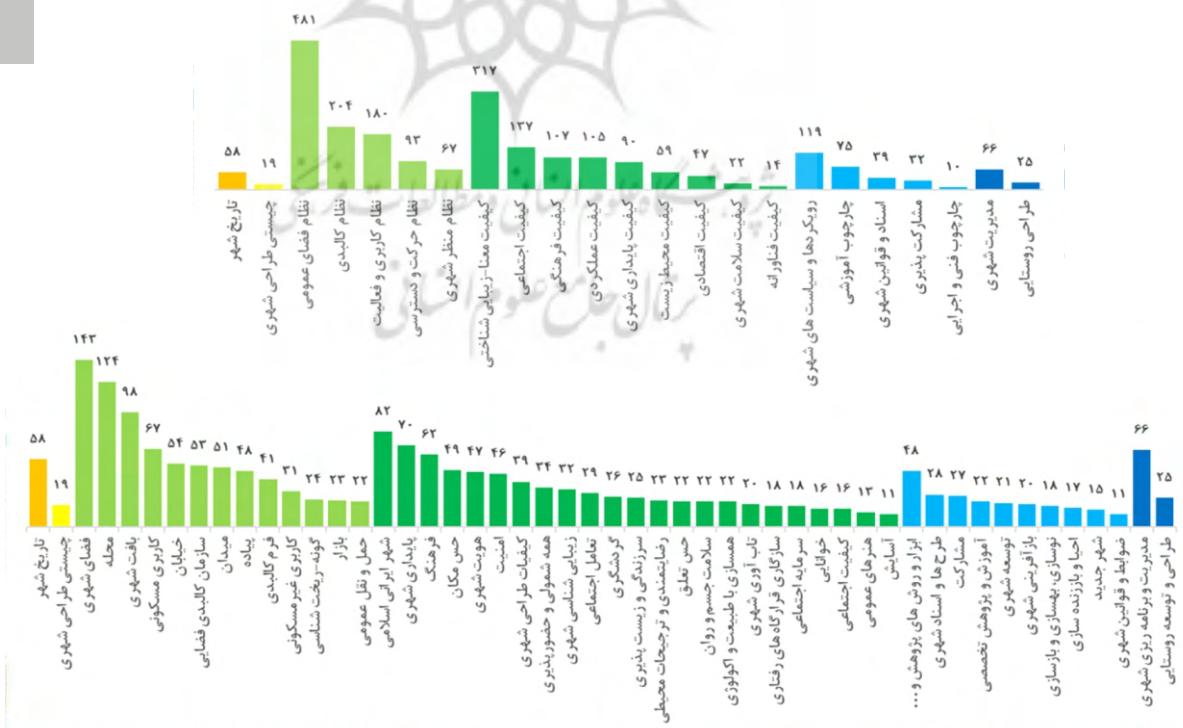
^۵ نمودار ۵ تطور زمانی تولید مقالات طراحان شهری در ایران و سیر تحول موضوعی آنها

به ترتیب دغدغه اصلی طراحان شهری بوده است. در حالی که کیفیت اجتماعی بعد از کیفیت معنا-زیبایی شناختی بیشترین فراوانی را در مقالات دارد، اما با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص شد که بیشترین موضوعی که بعد از شهر ایرانی اسلامی بدان پرداخته شده، موضوع پایداری شهری است. از ۱۳۷ مقاله‌های که در آنها کیفیت اجتماعی بررسی شده است، همه‌شمولی و حضور پذیری، تعامل اجتماعی و سرمایه اجتماعی بیشترین فراوانی را داشته‌اند.

بعد از آن کیفیت‌های فرهنگی و عملکردی نیز مهم‌ترین موضوعاتی است که مورد توجه طراحان شهری بوده‌اند؛

قرار گرفته است. در حالی که در بازه زمانی ۸۹-۱۳۸۰ کیفیت‌های اجتماعی، فرهنگی و پایداری اهمیت می‌یابند، نقش کیفیت محیط‌زیست کم رنگتر می‌شود و در بازه زمانی ۹۸-۱۳۹۰، در بخش قابل توجهی از مقالات به کفت عملکردی، برداخته می‌شود.

بهطور کلی با دسته‌بندی موضوعی ۱۴۴۰ مقاله طراحان شهری از مجلات داخلی از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ می‌توان دریافت که در میان کیفیت‌های طراحی شهری، موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی مهم‌ترین موضوعی است که در ۳۱۷ مقاله بدان پرداخته شده است که از آن میان مباحث شهر ایرانی اسلامی، حس مکان و هویت شهری

نمودار ۶ فراوانی و اولویت موضوعی مقالات طراحان شهری در ایران (۱۳۹۸-۱۳۶۸)

«قابل اصالت و حس مکان» با موضوع حس مکان در سال ۱۳۸۴ به ترجمه راضیه رضازاده طبق یافته‌های پژوهش مورد بحث قرار گرفته است. در ادامه این روند از سال ۱۳۸۷ مقالات با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی رشد صعودی پیدا می‌کنند؛ بهطوری که در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۷ به ترتیب ۳۹ و ۳۶ مقاله با این موضوع نوشتۀ شده است. همچنین کیفیت عملکردی برای اولین بار در مقالات «اصل ارتباط در طراحی شهری» با موضوع همیوندی توسط محمود توسلی و «تأثیر طراحی شهری در پیشگیری و کاهش جرایم و نابهنجاری‌ها» با موضوع امنیت توسط محمد حشمتی به ترتیب در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۴ مورد توجه قرار می‌گیرد و از سال ۱۳۸۸ تعداد مقالات با موضوع کیفیت عملکردی رشد می‌باشد؛ بهطوری که در سال ۲۴، ۱۳۹۷ مقاله در این زمینه به رشته تحریر درآمده است.

در سال ۱۳۷۶ و ۱۳۷۱ اولین مقالات با موضوع پایداری در میان ابعاد رویه‌ای نیز، با کنکاش موضوعات بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی، بازسازی، احیا و بازنده‌سازی در ۱۱۹ مقاله، رویکردها و سیاست‌های شهری نسبت به دیگر ابعاد بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. بعد از آن بیشترین مقالات با موضوع چارچوب آموزشی به نوشتار درآمده است که در بیش از نیمی از آنها به ابزار و روش‌های پژوهش و طراحی از جمله چیدمان فضایی، SWOT، ANP، AHP، Urban management No.60 Autumn 2020

همچنین موضوعات مدیریت و برنامه‌ریزی شهری از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۷۱ مقالات با موضوع پایداری

جدول ۲ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات طراحان شهری ایران

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فنواره
۱۳۶۸									
۱۳۶۹									
۱۳۷۰									
۱۳۷۱									
۱۳۷۲									
۱۳۷۳									
۱۳۷۴									
۱۳۷۵									
۱۳۷۶									
۱۳۷۷									
۱۳۷۸									
۱۳۷۹									
۱۳۸۰									
۱۳۸۱									
۱۳۸۲									
۱۳۸۳									
۱۳۸۴									
۱۳۸۵									
۱۳۸۶									
۱۳۸۷									
۱۳۸۸									
۱۳۸۹									
۱۳۹۰									
۱۳۹۱									
۱۳۹۲									
۱۳۹۳									
۱۳۹۴									
۱۳۹۵									
۱۳۹۶									
۱۳۹۷									
۱۳۹۸									

شهری و تابآوری شهری به ترتیب تحت عنوانی «شهرسازی توسعه پایدار» توسط بحرینی و «نقش فرم شهر در کاهش خطرات ناشی از زلزله؛ زلزله- طراحی شهری- فرم شهر» توسط فرح حبیب به رشته تحریر درآمد که از سال ۱۳۸۹ تاکنون سالیانه به صورت میانگین هفت مقاله در زمینه کیفیت پایداری شهری در مجلات چاپ شده است. همچنین کیفیت سلامت شهری در مقاله «پروژه (شهرهای سالم) سازمان بهداشت جهانی و لزوم اجرای جدی آن در جمهوری اسلامی ایران» در سال ۱۳۷۴ و کیفیت محیط‌زیست در مقاله «تهران چگونه شهری است و چه باید کرد» در سال ۱۳۶۸ توسط سیدحسین بحرینی مورد مذاقه قرار گرفته است

و تاریخ شهر نیز اهمیت قابل توجهی در مقالات طراحان شهری داشته است.

۱-۴- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات طراحان شهری مشخص شد که برای اولین بار کیفیت معنا-زیبایی شناختی در مقالات «شهر زیبا» با موضوع زیباشاسی شهری در سال ۱۳۷۵ توسط فرح حبیب، «فضای معماری و شهر ایرانی در برابر غرب» با موضوع شهر ایرانی اسلامی در سال ۱۳۷۴ توسط محمود توسلی، «هویت: تجلی فرهنگ در محیط» با موضوع هویت شهری در سال ۱۳۷۸ توسط محمد نقیزاده و

موضوعی آنها می‌توان دریافت که بیشترین مقالات با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی در مجله آرمانشهر، کیفیت عملکردی در مجله مطالعات شهری، کیفیت پایداری در مجله مسکن و محیط رosta، کیفیت سلامت شهری در مجله مطالعات شهری، کیفیت محیط‌زیست در مجله باغ نظر، کیفیت اجتماعی در مجله مدیریت شهری، کیفیت فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در مجلات مدیریت شهری و آرمانشهر به تحریر در آمده است. همچنین نظام حرکت و دسترسی در مجله آرمانشهر، نظام کاربری و فعالیت، فضای عمومی و منظر شهری در مجله مدیریت شهری و آرمانشهر، نظام کالبدی در مجالات هویت شهری و دانشگاه هنر سه‌م بیشتری را نسبت به سایر مجلات به خود اختصاص داده‌اند. مقالات با موضوع تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری نیز در مجالات صفه و جستارهای شهرسازی و موضوع مدیریت شهری در مجالات مدیریت شهری و آبادی بیشتر به چاپ رسیده است.

و در ادامه این روند کیفیت سلامت شهری در دهه نود
جایگاه ویژه‌ای در ادبیات طراحی شهری باز می‌کند.
کیفیت اجتماعی نیز در مقاله «طراحی شهری و حیات
مدنی» با موضوع تعامل اجتماعی در سال ۱۳۷۶ توسط
قسم گران طبع و مقالات «طراحی فرآگیر»، «سنچش
شاخص‌های مؤثر بر مطلوبیت فضاهای عمومی شهری
از منظر گروه‌های خاص اجتماعی (زنان)» و «زنان و
فضاهای شهری» با موضوع همه‌شمولی و حضور پذیری
در سال ۱۳۸۷ به ترتیب توسط مهران علی‌الحسابی و
همکاران، مجتبی رفیعیان و همکاران و رویا تمدن برای
اولین بار اهمیت می‌بابد و ۲۷ مقاله در سال ۱۳۹۷ با
این موضوع به چاپ می‌رسد. همچنین کیفیت‌های
فرهنگی، اقتصادی و فناورانه به ترتیب در مقالات «هویت:
تجلى فرهنگ در محیط»، «مبانی نظری مدیریت شهری
در فرهنگ اسلامی» و غیره با موضوع فرهنگ توسط
محمد نقیزاده در سال ۱۳۷۸، «مسیر پیاده گردشگری»
با موضوع گردشگری توسط محسن حبیبی در سال ۱۳۸۰
و «ضرورت‌ها و موانع ایجاد شهر هوشمند در ایران» با
موضوع شهر هوشمند توسط مصطفی بهزادفر در سال
۱۳۸۲ موردو توجه واقع شده‌اند.

۴- اولویت موضوعی مقالات به تفکیک مجله

با بررسی فراوانی مقالات به تفکیک مجلات مشخص شد که بیشترین تعداد مقالات طراحان شهری به ترتیب در مجلات آرمانشهر، هویت شهری، آبادی و مدیریت شهری به چاپ رسیده است. پس از دسته‌بندی

جدول ۳ فراوانی موضوعی مقالات طراحان شهری در ایران به تفکیک مجالات

بر آن، کیفیت اجتماعی و عملکردی نیز جرم قابل توجهی از پایان نامه ها را به خود اختصاص می دهد. به طور کلی با بررسی موضوعات ۱۵۷۴ پایان نامه از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ مشخص شد که از میان کیفیت های طراحی شهری، در حالی که کیفیت معنا- زیبایی شناختی با تأکید بر موضوعات هویت شهری، حس مکان و سرزندگی و زیست پذیری بیشترین اهمیت را در پایان نامه ها نزد طراحان شهری داشته است، اما با بررسی زیر فصل های موضوعی پایان نامه ها می توان دریافت که بیشترین تعداد پایان نامه ها به ترتیب با موضوع پایداری شهری، گردشگری و همه شمولی و حضور پذیری انجام شده است. به طور کلی در میان کیفیت های طراحی شهری بیشترین توجه در پایان نامه ها به کیفیت های معنا- زیبایی شناختی و کمترین توجه به کیفیت های سلامت شهری و فناورانه شده است و سایر کیفیت های از فراوانی متعادلی در پایان نامه ها برخوردار هستند. از میان ابعاد رویه ای طراحی شهری نیز موضوع رویکردها و سیاست های شهری جرم زیادی از پایان نامه ها را شامل شده است؛ به طوری که ۲۸۰ پایان نامه با موضوعات احیا و بازنده سازی، بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی، بازسازی و غیره به دفاع رسیده است و سایر ابعاد رویه ای سه هم بسیار کمی از پایان نامه ها را دارا هستند. همچنین از میان نظام های شهری تمرکز اصلی پایان نامه ها بر نظام فضای عمومی بوده که از آن میان ۳۸۵ پایان نامه با موضوع محله به نوشتار در آمده است و در مراتب بعدی بافت شهری و فضای شهری قرار دارند. در آخر بایست اشاره کرد که موضوعات تاریخ شهر، چیستی طراحی شهری کمترین اهمیت را نسبت به سایر موضوعات در پایان نامه های، طراحان شهری، داشته اند.

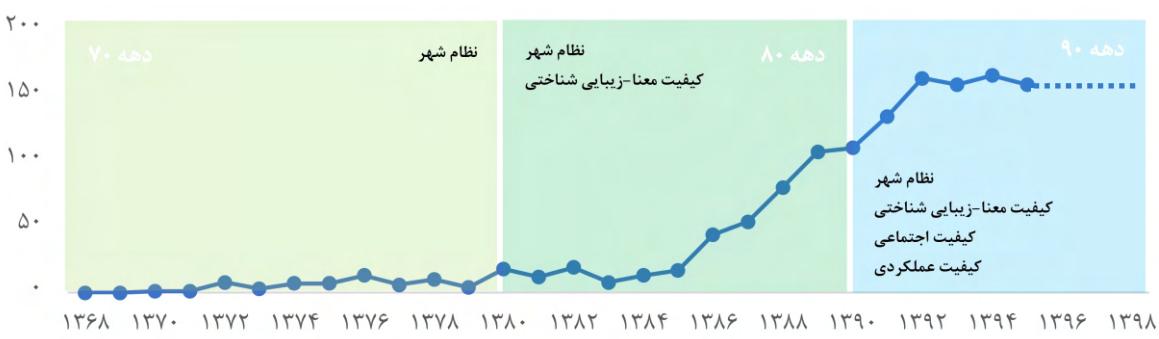
موضوعات نامبرده بخش قابل توجهی از مقالات مجله آبادی و آرمانشهر بر موضوع رویکردهای شهری، مجله شهر اینم بر موضوع کیفیت عملکردی، مجله معماری و شهرسازی پایدار بر موضوع کیفیت پایداری و مجله مسکن و محیط روستا بر موضوع طراحی و توسعه روستایی اختصاص یافته است.

۵- پایان نامه ها

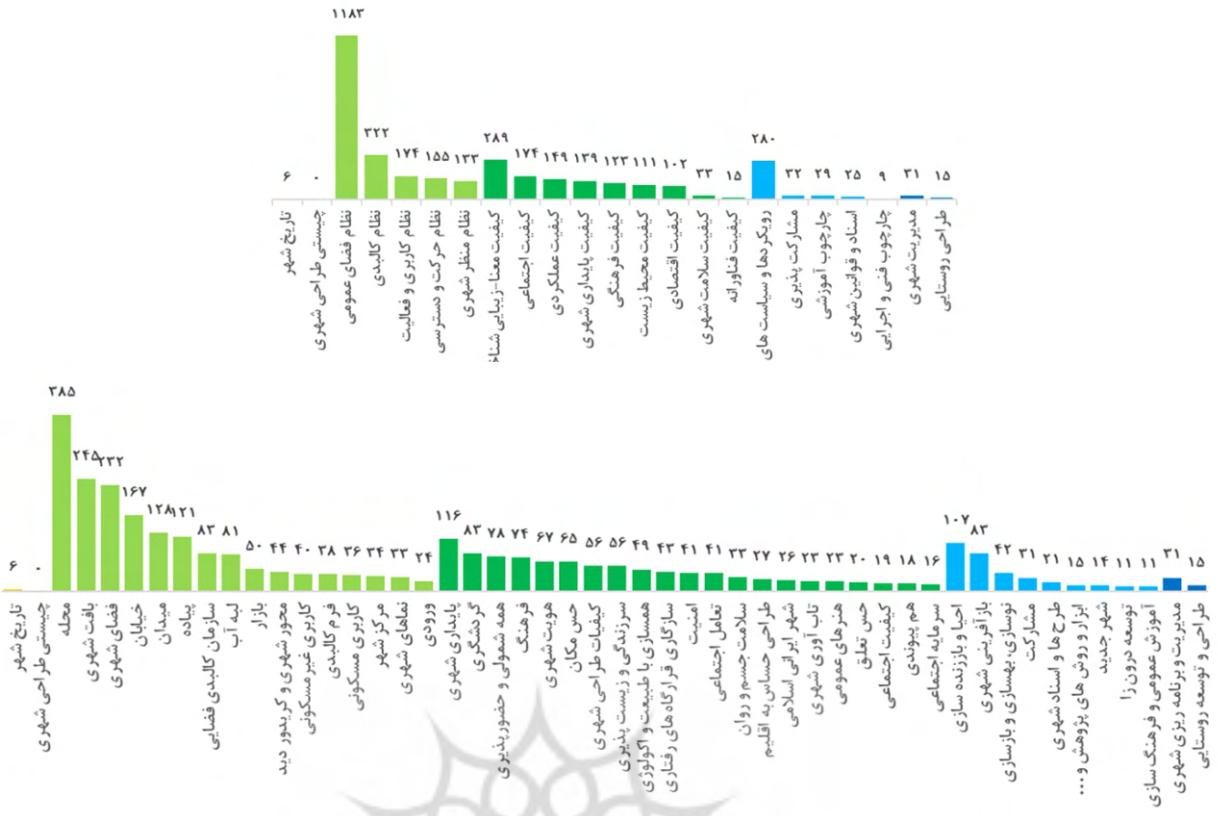

شکل ۲ ابر کلیدوازگان پایان نامه های طراحی شهری دانشگاه های تهران

با بررسی روند تولید پایان نامه ها در ۳۰ سال اخیر مشخص شد که در سال ۱۳۸۶ تعداد پایان نامه های دفاع شده، رشد ۲/۵ برابری نسبت به سال قبل داشته است و از این زمان روند رو به رشدی را طی کرده است تا جایی که در هر یک از سال های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ حدود ۱۶۰ پایان نامه دفاع شده است. با تقسیم بندی زمانی این دوره ۳۰ ساله به سه دهه می توان دریافت که پایان نامه ها در دهه ۷۰ به صورت کلی بر ساماندهی نظام های شهری متصر کرز بوده اند. در دهه ۸۰ کیفیت معنا زیبایی، شناختی، اهمیت می پاید و در دهه ۹۰ علاوه

نمودار ۷ تطور زمانی تولید پایان‌نامه‌های طراحان شهری در دانشگاه‌های تهران و سیر تحول موضوعی آنها

نمودار ۸ فراوانی و اولویت موضوعی پایان نامه های طراحان شهری در دانشگاه های تهران (۱۳۹۸-۱۳۶۸)

۱-۵- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در پایان‌نامه‌ها

در سال ۱۳۸۵ در پایان نامه «ساماندهی فضاهای عمومی بازارهای شهری با رویکرد نظریه قرارگاههای رفتاری (نمونه موردی بازار اهر)» به راهنمایی مسعود علیرمذانی با موضوع سازگاری با قرارگاههای رفتاری انجام می‌گیرد.

از طرفی با محوریت موضوع کیفیت پایداری شهری اولین پایان نامه در دانشگاه تهران با عنوان «شهر پایدار، بستر تعالی انسان، ارائه برخی از اصول پایداری شهرها و الگویی از شهر پایدار» انجام می گیرد و از سال ۱۳۸۹ به صورت میانگین سالیانه ۱۲ پایان نامه در این زمینه به نوشтар درآمده است. همچنین کیفیت های سلامت شهری و محیط زیست در پایان نامه های «بررسی تأثیر روحی و روانی بدنی های شهری بر شهروندان (نمونه موردی: خیابان میرداماد)» و «طراحی فضاهای عمومی شهری بر اساس معیارهای مؤثر در بهبود سلامت روانی (نمونه موردی: محدوده بلوار شهدای صادقیه مابین فلکه اول و دوم صادقیه)» به راهنمایی محمدرضا پور جعفر با موضوع سلامت روان در سال های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ و پایان نامه «کاهش آلودگی هوا در سطح خیابان ها و فضاهای شهر تهران با استفاده از طراحی شهری» به

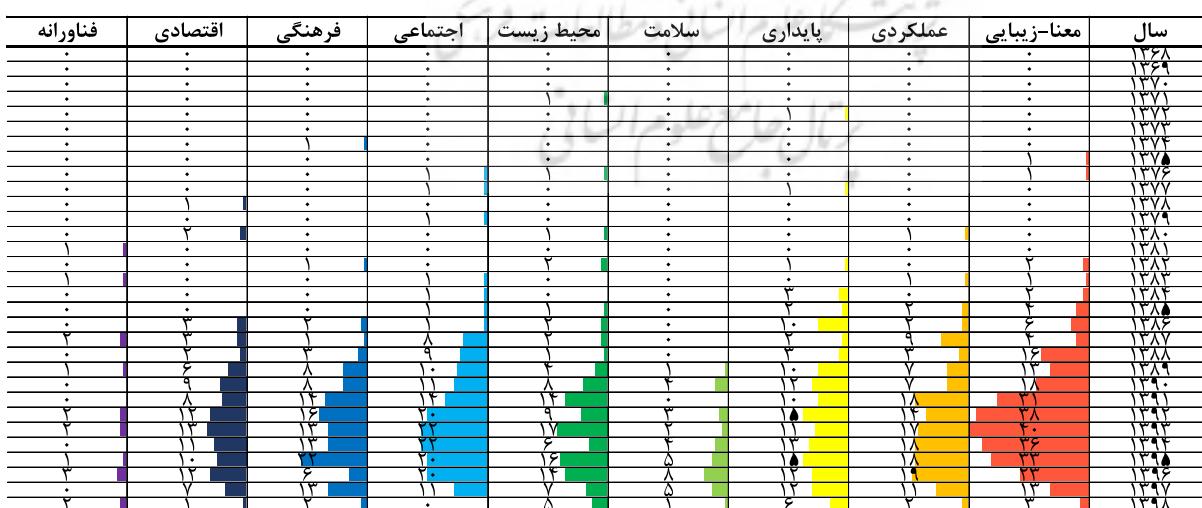
پس از بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در پایان نامه‌ها می‌توان دریافت که کیفیت معنا‌زیبایی شناختی برای اولین بار در پایان نامه‌های «هویت و طراحی شهری (طراحی خیابان شهید بهشتی کرج)» با موضوع هویت شهری در سال ۱۳۷۶ در دانشگاه تهران، «تجسد معنا در طراحی فضاهای شهری: بررسی سازوکار مؤلفه معنا در شهر» با موضوع حس مکان در سال ۱۳۸۲ به راهنمایی جهانشاه پاکزاد و «طراحی فضای شهری در شهر جدید هشتگرد با رویکرد سرزنشگی و حس تعلق به مکان، بلوار انقلاب حدفاصل میادین یادبود و ساعت» به موضوع سرزنشگی و زیست‌پذیری در سال ۱۳۸۴ به راهنمایی سیدحسین بحرینی اهمیت می‌یابد و از سال ۱۳۸۸ روند رو به رشدی پیدا می‌کند؛ به گونه‌ای که در سال ۱۳۹۳، ۴۰ پایان نامه با محوریت کیفیت معنا-زیبایی شناختی دفاع شده است. کیفیت عملکردی نیز اولین بار در سال ۱۳۸۰ در پایان نامه «طرح سازماندهی محور اتصال بافت موجود به بافت در حال توسعه شهر مرمر» به راهنمایی علی غفاری با موضوع همپیوندی و

۵-۲- اولویت موضوعی پایان نامه ها به تفکیک دانشگاه و استاد راهنمایی

با بررسی فراوانی پایان نامه ها به تفکیک دانشگاه مشخص شد که بیشترین پایان نامه به ترتیب در دانشگاه های تهران، واحد علوم و تحقیقات، علم و صنعت ایران و شهید بهشتی به انجام رسیده است و با دسته بندی موضوعی آنها می توان دریافت که بیشترین پایان نامه با موضوع کیفیت معنا زیبایی شناختی، عملکردی، فرهنگی و اقتصادی در دانشگاه های تهران و واحد علوم و تحقیقات، کیفیت پایداری، محیط زیست و اجتماعی در دانشگاه تهران و علم و صنعت، کیفیت سلامت شهری در دانشگاه هنر و تهران و کیفیت فناورانه در دانشگاه علم و صنعت انجام شده است. در حالی که محوریت اصلی پایان نامه ها بر روی نظام فضای عمومی بوده است، نظام حرکت و دسترسی، کاربری و فعالیت و کالبدی در دانشگاه تهران و نظام منظر شهری در دانشگاه علوم و تحقیقات بیشتر مورد بحث واقع شده است. همچنین بیشترین پایان نامه با موضوع رویکردها و سیاست های شهری، مشارکت پذیری و چارچوب فنی و اجرایی در دانشگاه تهران، موضوع استاد و قوانین شهری در دانشگاه شهید بهشتی، موضوع چارچوب آموزشی در دانشگاه هنر و تهران و موضوع مدیریت شهری در دانشگاه شهید بهشتی به رشته تحریر در آمده است. به طور کلی می توان گفت دغدغه اصلی تمامی دانشگاه ها موضوع رویکردهای شهری و کیفیت معنا زیبایی شناختی بوده است. البته علاوه بر موضوعات نامبرده، دانشگاه واحد تهران مرکزی به کیفیت های عملکردی و فرهنگی و دانشگاه هنر به کیفیت اجتماعی نیز توجه داشته است.

راهنمایی سید حسین بحرینی با موضوع پاکیزگی محیطی در سال ۱۳۷۱ مورد توجه قرار گرفته است. کیفیت اجتماعی نیز برای اولین بار در پایان نامه «طراحی یک مرکز شهری به منظور ایجاد حیات مدنی: نمونه موردی: مرکز شهری شمیران» با موضوع تعامل اجتماعی در سال ۱۳۷۶ و «طراحی فضای شهری در رابطه با نسل جدید جمعیتی» با موضوع همه شمولی و حضور پذیری در سال ۱۳۸۴ به راهنمایی محسن حبیبی مورد نکاش قرار می گیرد.

همچنین در سال ۱۳۷۴ موضوع کیفیت فرهنگی نیز در پایان نامه های تحت عنوان «طراحی فضای خیابان به منظور احیای محور تاریخی و فرهنگی، خیابان حدفاصل بین چهارراه با غنیمتی تا حرم حضرت امام رضا(ع)» در دانشگاه تهران به نوشتن درآمده است. کیفیت اقتصادی نیز در سال های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۰ به ترتیب در پایان نامه هایی با عنوان «طراحی مسیرهای پیاده- گردشگری در بافت کهن (محور چهارباغ)» و «طراحی شهری در لاهیجان با توجه به جاذبه های گردشگری و طبیعی محل» به راهنمایی محسن حبیبی و کوروش گلکار با موضوع گردشگری توسط طراحان شهری موردن طالعه قرار گرفته است و از سال ۱۳۸۹ روند تولید پایان نامه با موضوع کیفیت اقتصادی به ویژه گردشگری در ادبیات طراحان شهری رشد می یابد؛ تا جایی که ۱۳ پایان نامه در سال ۱۳۹۳ با این موضوع دفاع می شود. کیفیت فناورانه نیز اولین بار در پایان نامه «مفهوم شهر هوشمند و جایگاه آن در تهران (منطقه کلان شهری شیزاد)» در دانشگاه علم و صنعت ایران به راهنمایی هاشم هاشمیزاد در سال ۱۳۸۱ با موضوع شهر هوشمند مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۴ تطور زمانی کیفیت های طراحی شهری در پایان نامه های طراحان شهری دانشگاه های تهران

جدول ۵ فراوانی موضوعی پایان نامه های طراحان شهری دانشگاه های تهران به تفکیک دانشگاه و استاد راهنمای

مدیریت شهری به راهنمایی ذکاوت بیشتر مورد توجه بوده است. به طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی اغلب اساتید راهنمای شناختی بوده است.. البته علاوه بر موضوعات زیبایی شناختی گفته است.. البته کیفیت فرهنگی، غفاری و پاکزاد به نامبرده لقایی به کیفیت اقتصادی نیز توجه داشته‌اند. موضوع کیفیت محیط‌زیست، جهانشالو و غفاری به کیفیت عملکردی، علی‌الحسابی به کیفیت اجتماعی و سعیده زرآبادی به کیفیت اقتصادی نیز توجه داشته‌اند. گفتنی است که از میان ۱۵۷۴ پایان‌نامه موردی دانشگاه‌های تهران، ۱۳۷۰ پایان‌نامه دارای نمونه موردی بوده است که از آن میان در ۶۰ مورد، تهران به عنوان مورد مطالعه بررسی شده است. بدین ترتیب که کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی، اجتماعی، عملکردی و رویکردهای شهری مهم‌ترین موضوعاتی هستند که در این پایان‌نامه‌ها بدان پرداخته شده است. اصفهان، همدان، مشهد و شیراز بعد از تهران مهم‌ترین شهرهایی هستند که در این پایان‌نامه‌ها به عنوان مورد مطالعه بررسی شده‌اند. همچنین با بررسی فراوانی پایان‌نامه‌ها به تفکیک جنسیت پدیدآورندگان مشخص گردید که ۶۶ درصد آنها، زن و ۳۴ درصد مرد هستند. مهم‌ترین تفاوت چشم‌گیر در پایان‌نامه آنها، دغدغه موضوع کیفیت اجتماعی در پایان‌نامه‌های زنان است. در حالی که نسبت پدیدآورندگان زن به مرد در سایر کیفیت‌های حدود دو به یک است، در کیفیت اجتماعی این نسبت برابر چهار به یک است.

از ۱۵۷۴ پایان‌نامه دفاع شده در دانشگاه‌های تهران در بازه زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸، به ترتیب مصطفی بهزادفر (دانشگاه (دانشگاه تهران)، محمد رضا پور‌جعفر (دانشگاه تربیت مدرس)، سید عبدالهادی دانشپور (دانشگاه علم و صنعت)، سید حسین بحرینی (دانشگاه (دانشگاه تهران) و لعلا جهانشاه (دانشگاه واحد علوم و تحقیقات) بیشترین تعداد پایان‌نامه را راهنمایی کرده‌اند. با دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌ها به تفکیک اساتید راهنمای می‌توان دریافت که موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی به راهنمایی امین‌زاده و بهزادفر، کیفیت عملکردی به راهنمایی بهزادفر و بحرینی، کیفیت پایداری به راهنمایی مفیدی، کیفیت سلامت شهری به راهنمایی بحرینی، کیفیت محیط‌زیست به راهنمایی بحرینی و لقایی، کیفیت اجتماعی به راهنمایی بهزادفر، حبیبی و دانشپور، کیفیت فرهنگی و اقتصادی به راهنمایی لقایی و کیفیت فناورانه به راهنمایی بهزادفر بیشترین پایان‌نامه را به خود اختصاص داده است.

از طرفی بیشترین پایان‌نامه با موضوع نظام حرکت و دسترسی توسيط بحرینی و دانشپور، نظام فضای عمومی و کاربری و فعالیت توسيط پور‌جعفر و لقایی، نظام کالبدی توسيط بهزادفر و غفاری و نظام منظر شهری توسيط پور‌جعفر به راهنمایی رسیده است. همچنین موضوع رویکردها و سياست‌های شهری به راهنمایی بهزادفر و فرح حبیب، مشارکت‌بذری به راهنمایی امین‌زاده

٦- كتب

شکل ۳ ابر کلیدوازگان کتب طراحان شهری

در کتب طراحان شهری اهمیت داشته است، در دهه ۸۰ علاوه بر تاریخ شهر به موضوعات کیفیت معنا-زیبایی شناختی، چیستی طراحی شهری و استناد و قوانین شهری توجه شده است و در دهه ۹۰ کیفیت پایداری شهری اهمیت می‌پابد.

به طور کلی با بررسی کتب طراحان شهری در طول تاریخ این رشتہ در ایران می توان دریافت که از میان کیفیت‌های طراحی شهری، در حالی که کیفیت معنا- زبایی شناختی شامل موضوعات شهر ایرانی اسلامی، حس مکان و هویت شهری مهم‌ترین کیفیتی است که در کتب طراحان شهری بدان اشاره شده است، که در کتب طراحان شهری هم‌ترین کیفیتی است که با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص شد که بیشترین کتب با موضوع تاریخ شهری و چیستی طراحی شهری تألیف و یا ترجمه شده است. بعد از آن کیفیت پایداری شهری نیز با چاپ ۱۳ کتاب در این زمینه بیشترین اهمیت را دارد. در زمینه کیفیت‌های سلامت شهری، اقتصادی و فناورانه نیز تاکنون کتابی به رشتہ تحریر در نیامده است. همچنین با وجود این که در میان نظام‌های شهری، مجموعاً نظام فضای عمومی بیشتر از نظام‌های دیگر مورد توجه بوده است، کاربری مسکونی، فضای شهری و گونه‌ریختشناسی بیشترین اهمیت را در این کتب داشته است. از طرفی در میان ابعاد رویه‌ای طراحی شهری، دغدغه اصلی این کتب، موضوع اسناد و قوانین شهری بوده است. همچنین با چاپ ۱۰ کتاب با موضوع مدیریت شهری و طراحی و توسعه روستاپی می‌توان به اهمیت این موضوعات در کتب طراحان شهری بی‌پرد.

با بررسی روند تولید ۱۵۴ کتاب یافت شده به فراخور زمان مشخص گردید که در سال ۱۳۷۴ اولین کتب ترجمه شده توسط متخصصین طراحی شهری ایران با عنوان «بناهای تاریخی: روم باستان» و «تاریخ شکل شهر تا انقلاب صنعتی» به ترتیب توسط جهانشاه پاکزاد و راضیه رضازاده است و در ادامه این روند در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۷ و ۱۴ کتاب ترجمه می‌گردد. از طرفی در سال ۱۳۶۸ اولین کتب تألیفی با عنوان «گونه‌شناسی مسکن روسستایی» توسط محسن حبیبی در پنج جلد به چاپ رسیده است و روند تولید کتب تألیفی بخلاف کتب ترجمه‌ای شب ملاجمی داشته است؛ به گونه‌ای که از سال ۱۳۸۱ سالیانه تقریباً ۲-۴ کتاب به تحریر در آمده است. در حالی که در دهه ۷۰ موضوع تاریخ شهر و طراحی و توسعه روسستایی

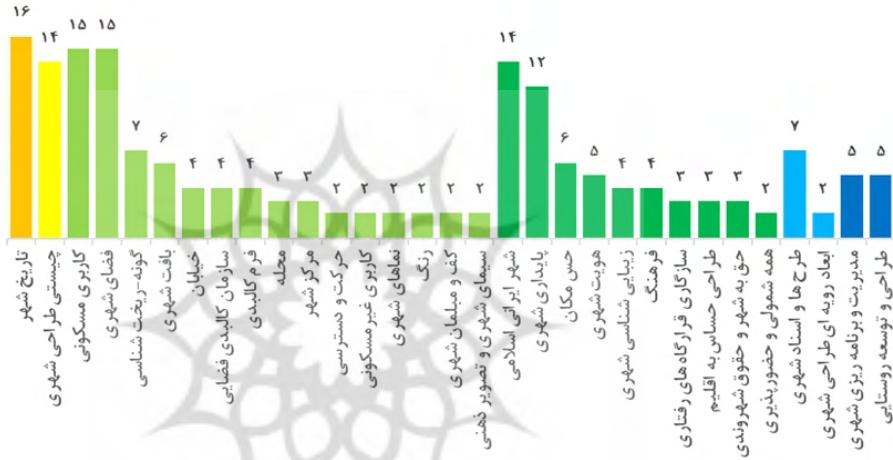
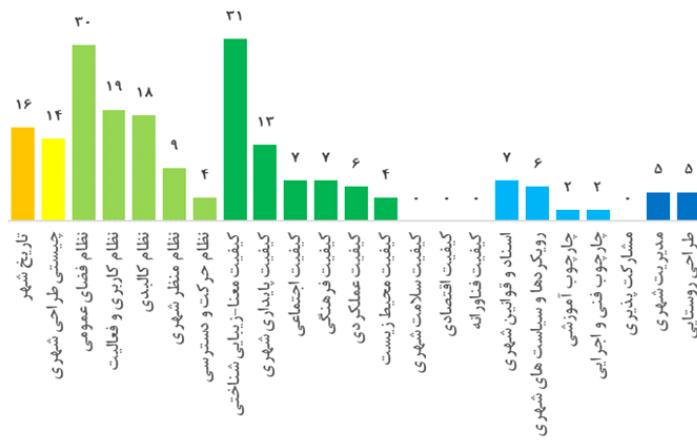
مدرسہ شری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

١٥٠

نمودار ۱۰ فراوانی و اولویت موضوعی کتب طراحان شهری در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

در این زمینه نوشته می‌شود. کیفیت پایداری شهری نیز اولین بار در سال ۱۳۸۲ با ترجمه کتاب «طراحی شهر» به سوی یک شکل پایدارتر شهر با موضوع پایداری شهری و تالیف کتاب «مدیریت بازسازی مناطق آسیب‌دیده از سوانح طبیعی: تجربه بازسازی مسکن مناطق زلزله‌زده گیلان و زنجان...» با موضوع تاب‌آوری شهری در سال ۱۳۷۹ توسط سیدحسین بحرینی اهمیت می‌باشد؛ به گونه‌ای که در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵، هفت کتاب با این موضوع به چاپ می‌رسد. محمود توسلی نیز موضوع کیفیت محیط‌زیست را در سال ۱۳۹۱ در کتاب «ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک ایران» با موضوع طراحی حساس به اقلیم مورد کنکاش قرار می‌دهد. کیفیت اجتماعی در سال ۱۳۶۹ برای اولین بار توسط محسن حبیبی در کتاب «ساختمان‌های

۱-۶- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در کتب با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در کتب طراحان شهری می‌توان دریافت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی اولین بار با تألیف کتاب «معماری و شهرسازی اسلامی (مبانی نظری)» با موضوع شهر ایرانی اسلامی توسط محمد نقیزاده و ترجمه کتاب «ساخت شهر بر اساس مبانی هنری» با موضوع زیبایی‌شناسی شهری توسط فریدون قریب در سال ۱۳۸۵ مورد توجه قرار گرفت. در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، ۱۱ کتاب با این موضوع چاپ می‌شود. همچنین کیفیت عملکردی نیز با ترجمه کتاب «سرعت ۳۰: آرام‌سازی خیابان‌های محلی» توسط جهانشاه پاکزاد در سال ۱۳۷۹ مورد توجه واقع می‌شود و در سال ۱۳۹۱ بیشترین کتب

میری شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

جدول ۶ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در کتب طراحان شهری ایران

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی
۱۳۶۹	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۰	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۱	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۲	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۳	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۴	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۵	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۶	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۷	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۸	·	·	·	·	·	·
۱۳۷۹	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۰	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۱	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۲	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۳	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۴	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۵	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۶	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۷	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۸	·	·	·	·	·	·
۱۳۸۹	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۰	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۱	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۲	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۳	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۴	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۵	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۶	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۷	·	·	·	·	·	·
۱۳۹۸	·	·	·	·	·	·

طراحی و توسعه روستایی و تاریخ شهر، توسیعی بر نظام فضای عمومی، پورجعفر بر کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی و فرهنگی و بحرینی بر رویکردهای شهری، پایداری شهری و تاریخ شهر متمرکز شده است. از طرفی بهزادفر، بحرینی، رضازاده، غفاری و پاکزاد به ترتیب بیشترین میزان کتب ترجمه شده را دارند که از آن میان کتب بهزادفر بر استناد و قوانین شهری و کیفیت معنا-زیبایی شناختی، بحرینی بر موضوعات متنوعی از قبیل پایداری، تاریخ شهر و استناد و قوانین شهری، رضازاده بر تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری، غفاری بر نظام کاربری و فعالیت و پاکزاد بر کیفیت زیبایی شناختی تأکید داشته است. در آخر با بررسی ناشران کتب طراحان شهری مشخص شد که به ترتیب دانشگاه تهران با چاپ ۲۳ کتاب و آرمانشهر با چاپ ۱۵ کتاب، بیشترین کتب طراحان شهری را به چاپ رسانیده‌اند.

عمومی و معلولین» با موضوع همه‌شمولي و حضور پذيرى مورد کنکاش قرار گرفته است. در سال ۱۳۸۵ برای اولين بار کیفیت فرهنگی نيز در کتاب «مباني هنر ديني در فرهنگ اسلامي (تجلييات عيني و كالبدی)» توسط محمد نقی‌زاده موردو توجه واقع می‌شود.

۶-۲- اولويت موضوعی کتب به تفکيك مؤلفين و مترجمين

بیشترین میزان تولید کتب تألیفی مربوط به محمد نقی‌زاده با تعداد ۲۳ کتاب است که محوریت موضوع ۱۵ مورد آن، کیفیت معنا-زیبایی شناختی با تأکید بر موضوع شهر ایرانی اسلامی و هویت شهری است و به عبارتی بیشترین کتب در این زمینه را به رشته تحریر درآورده است. بعد از آن به ترتیب پاکزاد، حبیبی، توسی، پورجعفر و بحرینی بیشترین کتب را به تألیف رسانیده‌اند. از آن میان دغدغه اصلی پاکزاد با چاپ ۹ کتاب در این زمینه بر تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری، حبیبی بر

مدیرسي شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

نام نویسنده	تعداد کتاب	نظام شهر	کیفیت طراحی شهری	ابعاد رویه ای طراحی شهری	فرهنگی و دوستانی
محمد نقی‌زاده	۲۳	۱۵	۱	۱	۱
جهانشاه پاکزاد	۱۶	۲	۱	۱	۱
محسن حبیبی	۱۰	۱	۱	۱	۱
محمد توسی	۱۰	۱	۱	۱	۱
محمد رضا پورجعفر	۸	۱	۱	۱	۱
حسین بحرینی	۸	۱	۱	۱	۱
مصطفی بهزادفر	۸	۱	۱	۱	۱
حسین بحرینی	۷	۱	۱	۱	۱
راضیه رضازاده	۵	۱	۱	۱	۱
علی غفاری	۵	۱	۱	۱	۱
جهانشاه پاکزاد	۵	۱	۱	۱	۱
امیر شکیبانمش	۳	۱	۱	۱	۱

جدول ۷ فراوانی موضوعی کتب طراحان شهری در ایران به تفکیک مؤلفین و مترجمین

شکل ۴ ابر کلیدوازگان نشست‌ها و همایش‌های شهری

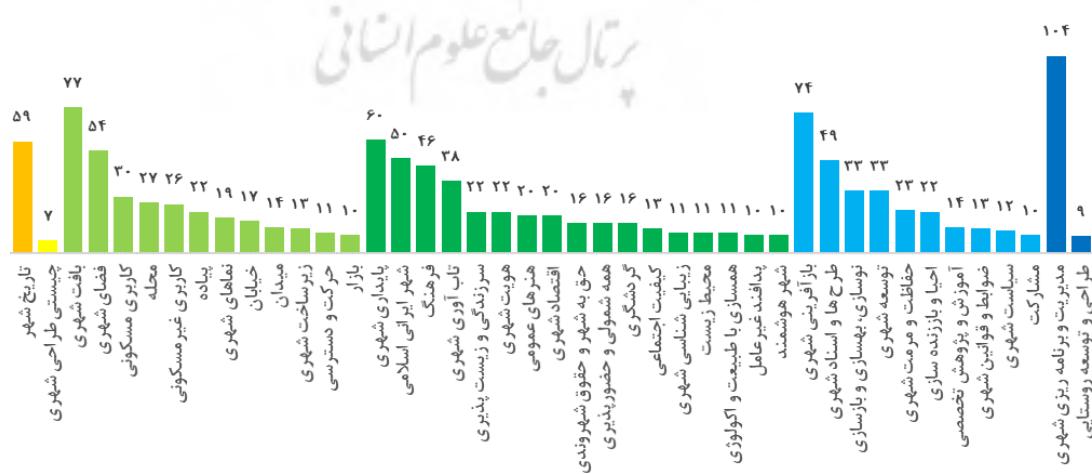
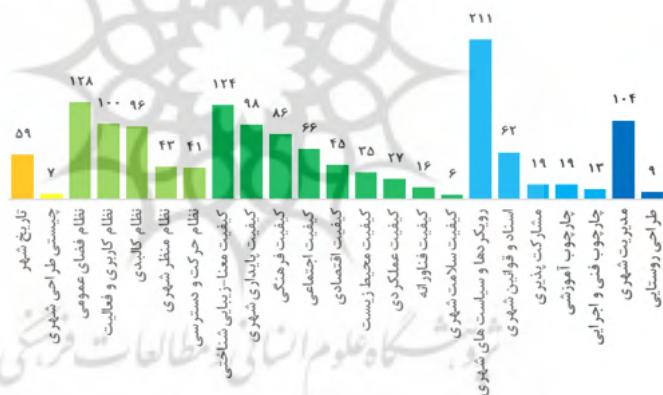
معنا-زیبایی شناختی با تأکید بر موضوعات شهر ایرانی اسلامی، سرزنگی و زیست‌پذیری و هویت شهری دارای اهمیت بیشتری بوده است، با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص گردید که موضوع پایداری شهری،

مدرسہ شری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. یازده ۱۳۹۹

Urban management
No. 60 Autumn 2020

۱۵۳

نمودار ۱۱ فراوانی و اولویت موضوعی نشست‌ها و همایش‌های شهری (۱۳۹۸-۱۳۹۴)

۷- نشست‌ها و همایش‌ها

از ۱۰۰۲ مورد شناسایی شده، ۷۰۱ نشستت، ۱۰۶ همایش و کنفرانس با موضوع مشخص، ۸۴ برنامه رادیویی و تلویزیونی، ۱۷۶ اکران فیلم، ۲۵ فرآخوان عمومی و پژوهشی و ۱۰ کارگاه برگزار شده است. با بررسی روند برگزاری نشستها و همایش‌ها در بازه ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ مشخص شد که سالیانه ۲۰۰ نشست و همایش به صورت میانگین در این سالیان برگزار شده است که بیشترین آنها در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۷ و کمترین آنها مربوط به سال ۱۳۹۴ بوده است.

به طور کلی موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری، مهم‌ترین موضوعی است که در این نشست‌ها و همایش‌ها بررسی شده است؛ به گونه‌ای که ۲۱۱ نشست و همایش در این زمینه برگزار گردیده است. بعد از آن در میان ابعاد رویه‌ای به ترتیب موضوعات مدیریت شهری و اسناد و قوانین شهری از بیشترین فراوانی در میان سایر موضوعات برخوردار بوده است. همچنین از میان کیفیت‌های طراحی شهری، در حالی که کیفیت

ترتیب با دسته‌بندی موضوعی این نشست‌ها به تفکیک نهاد برگزارکننده مشخص شد که موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی توسعه وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادر تخصصی، کیفیت عملکردی توسط دانشگاه تهران، کیفیت پایداری توسط وزارت راه و شهرسازی و دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت سلامت شهری توسط دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت اجتماعی توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران، کیفیت فرهنگی توسط سازمان زیباسازی موردووجه بوده است.

همچنین موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری توسط وزارت راه و شهرسازی، موضوع اسناد و قوانین شهری توسط وزارت راه و شهرسازی و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری، موضوع مدیریت شهری توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری و موضوع تاریخ شهری دارای اهمیت بوده است. از میان نظام‌های شهر، نظام فضای عمومی توسط سازمان زیباسازی و دانشگاه تربیت مدرس، نظام حرکت و دسترسی و کالبدی توسط دانشگاه تهران، نظام کاربری و فعالیت توسط وزارت راه و شهرسازی و نظام منظر شهری توسط سازمان زیباسازی بیشتر مورد تأکید بوده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی اکثر نهادها بر موضوع رویکردهای شهری و مدیریت شهری بوده است. البته در این میان وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادر تخصصی به موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، سازمان زیباسازی شهر

مهم‌ترین موضوع نشست‌ها است. کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع فرهنگ و هنرهای عمومی، کیفیت اجتماعی با تأکید بر موضوع حق به شهر و حقوق شهرمندی و همه‌شمولی و کیفیت اقتصادی با تأکید بر موضوع اقتصاد شهری در مراتب بعدی قرار دارد. از طرفی باوجود این که فراوانی نظام‌های فضای عمومی، کاربری و فعالیت و کالبدی متعادل است، اما تمکز اصلی بر بافت شهری و فضای شهری بوده است. موضوع تاریخ شهر نیز با برگزاری ۵۹ نشست و به‌ویژه فیلم در این زمینه از اهمیت زیادی برخوردار است.

۷-۱- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها و همایش‌ها

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها، همایش‌ها و غیره مشخص شد که بیشترین نشست، همایش و غیره با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، عملکردی، محیط‌بیست، سلامت شهری، اقتصادی در سال ۱۳۹۵، کیفیت پایداری، اجتماعی در سال ۱۳۹۶، کیفیت فرهنگی و فناورانه در سال ۱۳۹۸ برگزار گردیده است. به‌طور کلی می‌توان گفت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی دغدغه اصلی در نشست‌ها و همایش‌های این سالیان بوده است، بجز سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ که به ترتیب کیفیت‌های پایداری و فرهنگی از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پائیز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

۱۵۴

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری	سلامت	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فنایرانه
۱۳۹۴	۱۰	۴	۱۹	۱	۳	۶	۱۷	۸	۱
۱۳۹۵	۲۸	۹	۱۶	۳	۱۵	۱۲	۱۵	۱۶	۱۶
۱۳۹۶	۲۵	۵	۲۰	۰	۱۱	۱۷	۱۵	۱۱	۱۱
۱۳۹۷	۲۵	۴	۲۰	۰	۶	۱۶	۱۵	۱۱	۵
۱۳۹۸	۱۶	۵	۱۲	۲	۰	۱۴	۲۲	۵	۶

جدول ۸ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها و همایش‌های شهری

تهران به کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع هنرهای عمومی، دانشگاه شهید بهشتی به پایداری شهری و دانشگاه تربیت مدرس به نظام فضای عمومی توجه ویژه داشته‌اند.

با بررسی ساخترانی نشست‌ها نیز مشخص گردید که محمد سعید ایزدی (معاون سابق وزیر راه و شهرسازی و مدیر عامل شرکت عمران و بهسازی شهری) با حضور در ۶۶ نشست که محوریت موضوع ۳۷ مورد از آنها، رویکردهای شهری بوده است، بیشترین حضور و ساخترانی را در این نشست‌ها داشته است. بعد از ایشان به ترتیب مظفر صرافی (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه

۷-۲- اولویت موضوعی نشست‌ها و همایش‌ها به تفکیک نهاد برگزارکننده و ساختران

با بررسی روند نشست‌ها و همایش‌های شهری به تفکیک نهاد برگزارکننده در بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ دریافت که وزارت راه و شهرسازی با برگزاری ۶۶ نشست، بیشترین نشست را در زمینه شهرسازی برگزار کرده است. بعد از آن به ترتیب دانشگاه تهران، شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، سازمان زیباسازی و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران بیشترین همایش و نشست را برگزار کرده‌اند. بدین

ردیف	نام	تعداد نشست و غیره	تاریخ شهرو	میزبان	کیفیت طراحی شهری												نظام شهر	تعداد نشست و غیره	
					دسترسی	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۰	وزارت راه و شهرسازی	۶۶		اعلام رویه ای طراحی شهری	دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱	دانشگاه تهران	۵۳			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۲	شرکت مادر تخصصی عمران	۴۸			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۳	سازمان زیباسازی	۳۷			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۴	مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی	۳۵			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۵	جامعه مهندسان مشاور ایران	۳۲			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۶	نظرگاه	۲۸			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۷	شهرداری تهران	۲۷			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۸	دانشگاه شهید بهشتی	۲۵			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۹	دانشگاه تربیت مدرس	۲۵			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۰	جامعه مهندسان معماري	۲۴			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۱	محمد سعید ایزدی	۶۰			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۲	مصطفی صرافی	۳۰			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۳	مصطفی پهادفر	۲۷			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۴	سید محسن حبیبی	۲۷			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۵	سهراب مشهدی	۲۶			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۶	علی اعطاء	۲۴			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		
۱۷	محمد سالاری	۲۱			دوچرخه سواری	آزادگان	سازمانی	محیط زیست	سلامت شهری	بنادری شهرو	عملکردی	معنا-زبانی	منظری	فضای عمومی	گردشگری و فولات	برگ و دسترسی	پیشگیری شهرو		

جدول ۹ فراوانی موضوعی نشستها و همایش‌های شهری به تفکیک نهاد برگزارکننده و سخنران

مدرسہ شری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

155

موضوعی کیفیت معنا-زیبایی شناختی در کلیه جرم
دانش طراحان شهری می‌توان دریافت که با بررسی
فراوانی زیرفصل هایم موضوعی، مبحث پایداری شهری
در پایان نامه‌ها، نشست‌ها و همایش‌ها برخلاف مقالات
و کتب که دغدغه اصلی آنها مبحث شهر ایرانی
اسلامی است، بیشترین فراوانی را دارد. بعد از کیفیت
معنا-زیبایی شناختی در حالی که کیفیت اجتماعی در
مقالات و پایان نامه‌ها بیشترین اهمیت را نزد طراحان
شهری داشته است، در کتب، نشست‌ها و همایش‌ها،
کیفیت پایداری شامل تاب‌آوری و پایداری شهری این
اهمیت را دارا است. در کیفیت اجتماعی نیز علیرغم
تأکید بر موضوع همه‌شمولی و حضور پذیری در کل جرم
این دانش، موضوع حق به شهر و حقوق شهروندی در
کتب و نشست‌ها بیشتر مورد توجه طراحان شهری بوده
است. همچنین در حالی که کیفیت فرهنگی در مقالات
و نشست‌ها در اولویت سوم در میان کیفیت‌های طراحی
شهری قرار دارد، کیفیت عملکردی در پایان نامه‌ها و
کیفیت اجتماعی در کتب این مرتبه را دارد. در مجموع
باوجود این که کیفیت‌های محیط‌زیست، اقتصادی،
سلامت شهری و فناورانه اهمیت کمتری نسبت به سایر
کیفیت‌های دارند، اما این کیفیت‌های در پایان نامه‌ها
طراحان شهری بیشتر مورد کنکاش قرار گرفته است.
از طرفی نظام فضای عمومی، بیشترین فراوانی و نظام‌های
منظور شهری و حرکت و دسترسی کمترین فراوانی را در
میان نظام‌های شهری دارند. فضای شهری در مقالات،

شهریاد بهشتی)، مصطفی بهزادفر (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه علم و صنعت)، محسن حبیبی (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه تهران)، سهراب مشهدی (مدیرعامل مهندسین مشاور پارسوماش پایدار)، علی اعطاع (عضو شورای اسلامی شهر تهران در دوره پنجم) و محمد سالاری (عضو شورای اسلامی شهر تهران در دوره پنجم) بیشترین سخنرانی را به خود اختصاص داده‌اند. بدین صورت که در این نشست‌ها سالاری و مشهدی بر موضوع مدیریت شهری و استناد و قوانین شهری، حبیبی بر موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی و رویکردهای شهری، صرافی بر موضوع رویکردهای شهری، اعطاع بر موضوع مدیریت شهری و کیفیت اقتصادی و بهزادفر به موضوعات متنوعی پرداخته است.

- ۸

پس از مقایسه اولویت موضوعی مقالات، پایان نامه‌ها، کتب، نشست‌ها، همایش‌ها و غیره در طول تاریخ این رشته مشخص شد که در میان کیفیت‌های طراحی شهری، کیفیت معنا-زیبایی شناختی، مهم‌ترین کیفیتی است که طراحان شهری بدان توجه کرده‌اند، با این تفاوت که در مقالات اختلاف چشمگیرتری در فراوانی این کیفیت با سایر کیفیت‌های وجود دارد. از طرفی با بررسی زیر فصل‌های موضوعی^۹ کیفیت طراحی شهری می‌توان دریافت که در مجموع با وجود اولویت

بعد از آن کیفیت اجتماعی با تأکید بر همه‌شمولی و حضور پذیری و تعامل اجتماعی، کیفیت پایداری، کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع فرهنگ و هنرهای عمومی، کیفیت عملکردی با تأکید بر موضوع امنیت و سازگاری با قرارگاههای رفتاری، کیفیت محیط‌زیست با تأکید بر همسازی با طبعت و اکولوژی و کیفیت اقتصادی با تأکید بر موضوع گردشگری نزد طراحان شهری بیشترین اهمیت را داشته است. کیفیت‌های سلامت شهری و فناورانه با توجه به نوبودن آنها، جرم بسیار کمی را دارد.

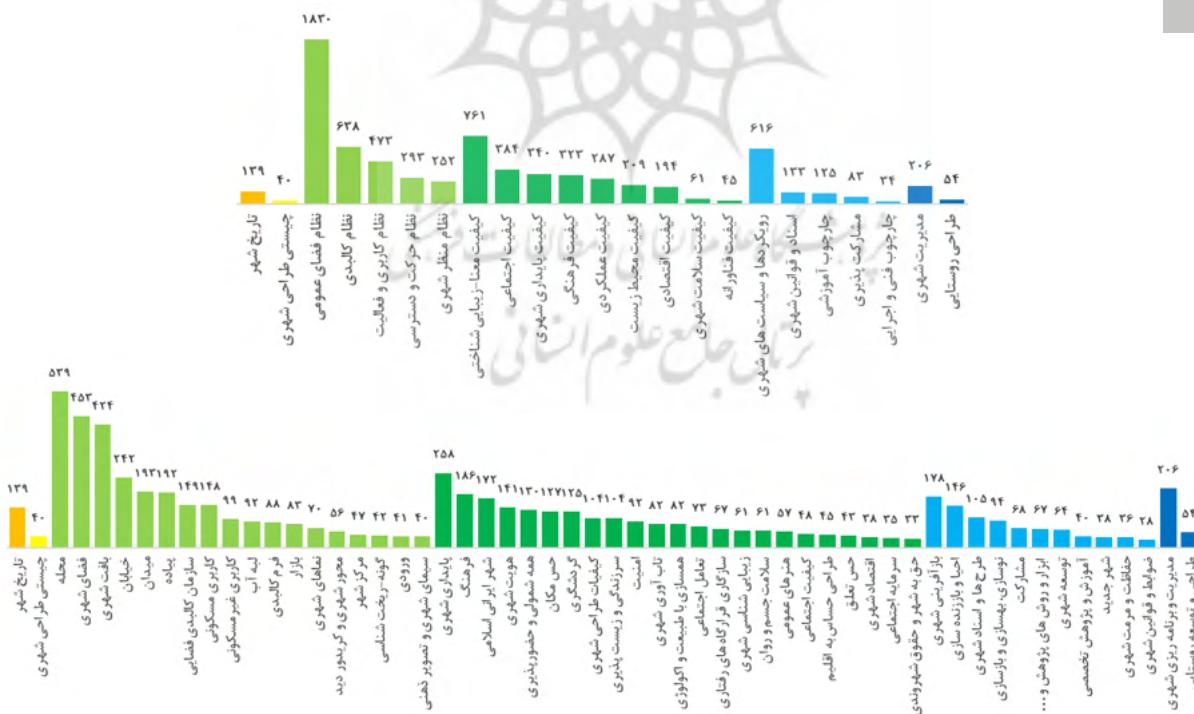
در حالی که در میان ابعاد رویه‌ای طراحی شهری موضوع رویکردهای شهری با تفاوتی چشم‌گیر در جرم دانش تولید شده، مهم‌ترین موضوعی است که بدان برداخته شده است و شامل موضوعاتی چون بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی و بازسازی و احیا و بازنده‌سازی و غیره می‌شود، چارچوب فنی و اجرایی کمترین اهمیت را در این بعد از دانش طراحان شهری داشته است. با بررسی زیر فصل‌های موضوعی می‌توان دریافت که دغدغه اصلی طراحان شهری در میان کیفیت‌های طراحی شهری، پایداری شهری، فرهنگ و شهر ایرانی اسلامی، در میان ابعاد رویه‌ای بازآفرینی شهری، احیا و بازنده‌سازی، طرح‌ها و استناد شهری و نوسازی، بهسازی و بازسازی بوده است. همچنین موضوع مدیریت و

محله در پایان نامه ها، کاربری مسکونی و فضای شهری در کتب و یافت شهری در نشست ها از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است. از میان ابعاد رویه ای طراحی شهری نیز، موضوع رویکردها و سیاست های شهری در همگی بجز کتب که موضوع استناد و قوانین شهری فروانی بیشتری دارد، مهم ترین موضوعی است که بدان پرداخته شده است. با این تفاوت که در پایان نامه ها اختلاف فاحشی در تعداد این موضوع با سایر ابعاد رویه ای وجود دارد. موضوع تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری نیز بیشترین اهمیت را در مقالات و کتب و کمترین اهمیت را در پایان نامه ها، موضوع مدیریت و برنامه ریزی شهری نیز بیشترین فراوانی را در نشست ها و کمترین اهمیت را در پایان نامه ها و طراحی و توسعه روستاپی نیز در مقالات بیشترین اهمیت را نزد طراحان شهری داشته اند. پس از دسته بندی موضوعی تمامی مقالات، پایان نامه ها، کتب، نشست ها، همایش ها و غیره و به عبارتی کل جرم دانش طراحان شهری به تعداد ۴۱۸۸ مورد از بدو تأسیس این رشته تا پایان سال ۱۳۹۸ مشخص شد که کیفیت معنا زیبایی شناختی مهم ترین موضوع موردن توجه طراحان شهری در تولیدات خود در این سالیان بوده است که از آن میان به ترتیب موضوعات شهر ایرانی اسلامی، هویت شهری، حس مکان و سرزنشگی و زیست پذیری شهری بیشترین جرم را به خود اختصاص داده است.

مدرسہ شری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

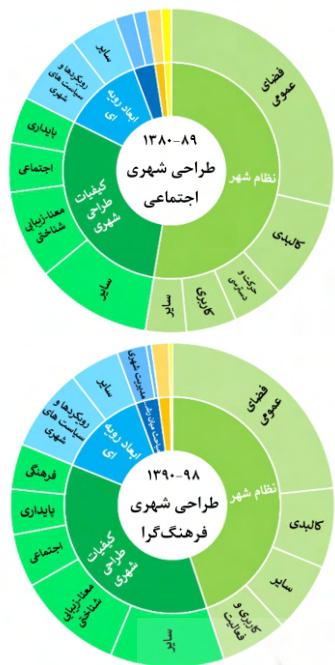
نمودار ۱۲ فراوانی و اولویت موضوعی جرم دانش طراحان شهری از بد و تأسیس تا سال ۱۳۹۸

دریست شهری

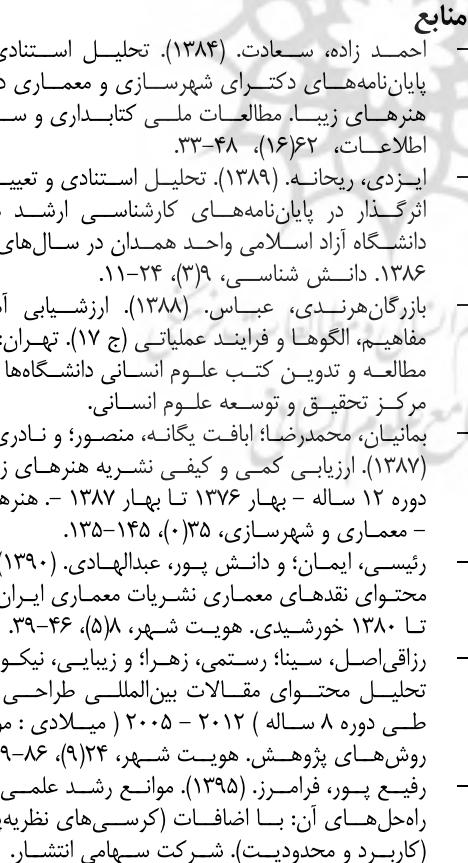
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

۱۵۷

شکل ۵ سیر تحول موضوعی جرم
دانش طراحان شهری در ایران

برنامه ریزی شهری از اهمیت نسبی برخوردار بوده است. دلیل توجه به چیستی طراحی شهری و تاریخ شهر در کتب و عدم اهمیت آن در پایان نامه ها را می توان در ماهیت موضوع جستجو کرد. چرا که بحث حول این موضوعات کار استادی بتجربه است تا دانشجوی ارشدی که تنها دو سال در فضای این رشته زیست کرده است. از طرفی تفاوت اولویت موضوعی مطرح شده در همایش ها توسط مدیران و حرفه مندان با اولویت موضوعی دانشگاهیان می تواند ناشی از فاصله دانشگاه و حرفه باشد.

با بررسی سیر تحول موضوعی جرم دانش طراحان شهری مشخص گردید که در دهه ۷۰ توجه به موضوعات تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری نسبت به دوره های بعد اهمیت بیشتری داشته است و همچنین در این دوره جرم دانش متمرکز بر کیفیت های طراحی شهری نسبت به دهه های دیگر کمتر بوده است، چرا که تمرکز بر ساماندهی نظام های شهری به صورت کلی بوده است. اما با این وجود وجود کیفیت های معنا زیبایی شناختی، محیط زیست و پایداری شهری در تولیدات طراحان شهری بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. به همین دلیل می توان از این دوره با عنوان «طراحی شهری پایدار» نام برد. در دهه ۸۰ نقش کیفیت محیط زیست کمنگ می شود و فراتر از موضوعات نام برده شده، جرم کیفیت اجتماعی در میان تولیدات آنها افزایش می یابد که سبب می شود از این دوره با عنوان «طراحی شهری اجتماعی» یاد کرد و دهه ۹۰ را با یستی «طراحی شهری فرهنگ گرایانه» نام برد، چرا که در این دوره جرم دانش طراحان شهری علاوه بر موضوعات دوره قبل بر کیفیت فرهنگی متمرکز می شود. در آخر با توجه به رشد موضوعات سلامت شهری در ادبیات این رشته در ایران شاید بتوان از دهه اول قرن پانزدهم خورشیدی با عنوان «طراحی شهری سلامت محور» نام برد.

منابع

- احمد زاده، سعادت. (۱۳۸۴). تحلیل استادی مأخذ پایان نامه های دکترای شهرسازی و معماری دانشکده هنرهای زیبا. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۱۶(۴۸)، ۳۳-۴۸.
- ایزدی، ریحانه. (۱۳۸۹). تحلیل استادی و تعیین منابع اثرگذار در پایان نامه های کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان در سال های ۱۳۷۹-۱۳۸۶. دانش سنایی، ۳(۹)، ۲۴-۱۱.
- بازرگان هرنده، عباس. (۱۳۸۸). ارزشیابی آموزشی: مفاهیم، الگوها و فرایند عملیاتی (ج ۱۷). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- بمانیان، محمدرضا؛ ابافت یگانه، منصور؛ نادری، مجید. (۱۳۸۷). ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله - بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷. - هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۳(۵)، ۱۴۵-۱۳۵.
- رئیسی، ایمان؛ و دانش پور، عبدالهادی. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای نقدهای معماري نشریات معماری ایران از ۱۳۲۵ تا ۱۳۸۰ خورشیدی. هویت شهر، ۵(۸)، ۴۶-۳۹.
- رزاقی اصل، سیستان؛ رستمی، زهراء؛ و زیبایی، نیکو. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای مقالات بین المللی طراحی شهری طی دوره ۸ ساله (۲۰۱۲-۲۰۰۵) (میلانی: موضوع و روش های پژوهش. هویت شهر، ۶(۹)، ۸۶-۷۹).
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۹۵). موانع رشد علمی ایران و راه حل های آن: با اضافات (کرسی های نظریه پردازی) (کاربرد و محدودیت). شرکت سهامی انتشار.

- گلکار، کورش، (۱۳۹۱). آفرینش مکان پایدار؛ تاملاتی در باب نظریه طراحی شهری (ج ۱). تهران: دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات.
- مظفر، فرهنگ؛ احمدی، فریال؛ و اسدیور، علی. (۱۳۹۲). تحلیل کمی مقاله‌های مرمت در نشریه‌های ترویجی تخصصی کشور از ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰. مرمت و معماری ایران (مرمت آثار و بافت‌های تاریخی، فرهنگی)، (۳)، ۱۱۷-۱۲۷.
- Krieger, Alex; & Saunders, William S. olis: University of Minnesota Press.
- Moudon, A.V. (1992). A Catholic Approach to Organizing What Urban Designers Should Know. *Journal of Planning Literature*, 6(4), 331-349. <https://doi.org/10.1177/088541229200600401>
- ستاوند، محمد‌هادی؛ و روستا، مجتبی. (۱۳۹۲). تحلیل کمی و کیفی مقاله‌های مجله معماری و شهرسازی آرمان شهر از ابتدای انتشار تاکنون (۹۲-۱۳۸۷). معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۱(۶)، ۴۰۵-۳۹۳.
- فراستخواه، مقصود. (۱۳۹۶). گاه و بی‌گاهی دانشگاه در ایران: مباحث نو و انتقادی در باب دانشگاه پژوهشی، مطالعات علم و آموزش عالی.
- کارمنو، متیو؛ هیت، ییم؛ تنراک؛ و یسیدل، استیون. (۱۳۹۴). مکان‌های عمومی، فضاهای شهری: ابعاد گوناگون طراحی شهری. (فریبا قرائی، زهرا اهری، مهشید شکوهی، و اسماعیل صالحی، مترجمان) (ج ۳).
- تهران: دانشگاه هنر.
- کاظلمی شمامی، زهراء؛ و جلالی دیزجی، علی. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های رشته شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۰. مطالعات دانش‌شناسی، ۱۱(۱)، ۱۲۰-۹۹.

پیوست

دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری از دیدگاه صاحب‌نظران		
Public Policy	Urban history studies	فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹
The Architecture of the City; shaping public space	Picturesque studies	Urban management No.60 Autumn 2020
Restorative Urbanism	Image studies	۱۵۸
Art of Place- Making	Environment-behavior studies	
Smart Growth	Place studies	
The Infrastructure of the City	Material culture studies	
Landscape Urbanism	Typology-Morphology studies	
Visionary Urbanism	Space-Morphology studies	
Community Advocacy	Nature-Ecology studies	
Frame of Mind		
بعد ریخت‌شناسی: الگوی بلوک شهری- گونه‌شناسی- شبکه فضاهای باز عمومی- ساختمان‌ها- کاربری اراضی- شبکه ارتقاطی	مؤلفه عملکردی: نفوذپذیری و حرکت- اختلاط کاربری- شمولگرایی- کیفیت عرصه همگانی- اسایش اقیمه‌ی- اینشت- سازگاری قرارگاه، فضایی- انعطاف‌پذیری	
بعد ادراکی: حس مکان- خوانایی- هویت- حس تعلق	مؤلفه تجربی- زیباشت‌ناختی: خوابایی- شخصیت بصوری- حس زمان- غنایی حسی- رنگ تعلق- آموزنده‌گی	
بعد اجتماعی: قلمرو فضای عمومی- واحدهای همسایگی- وایستگی اجتماعی- اختلاط اجتماعی- اینشت و اینشت- روابط اجتماعی- همه‌شمولی- گروههای اجتماعی	مؤلفه زیستمحیطی: همسازی با طبعت- پاکیزگی محیطی- انرژی کارایی	
بعد بصری: اصول زیباشت‌ناختی- تجربه حرکتی؛ دیدهای بین‌دریی- فضای شهری مثبت و منفی- منظر شهری (زم و سخت)- تماهی شهری، کف، میلان شهری	فرم شهر: نظام منظر شهری- نظام استخوان‌بندی فضایی- نظام فرم کالبدی- نظام حرکت و دسترسی- نظام کاربری و فعالیت	
بعد عملکردی: راحتی (زیستمحیطی، فیزیکی، اجتماعی- روانی)- اسایش- درگیر شدن فعاله و غرفه‌لانه با محیط- چیدمان فضایی- اختلاط عملکردی و تراکم- نورپردازی- طراحی مسیر پیاده و سواره- فضای پارکیگ- تابیسات زیباتایی- حرکت و دسترسی		
بعد زمان: دگرگونی فضایی- حفظ بافت‌های تاریخی- زوال‌پذیری و فرسودگی		

جدول ۱۰ دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری از دیدگاه صاحب‌نظران